

ТИЖНЕВИК: REVUE HEBDOMADAIRE: ТРИДЕНІВ
UKRAÏNIENNE

Число 16-17 (172-3), рік вид. V. 14 квітня 1929 р. Ціна 2 чр. (Prix 2 fr.)

Париж, неділя, 14 квітня 1929 р.

Цими днями, 9-го квітня минуло 50 год з дня народження Андрія Лівичького, Заступника Голови Директорії і Головного Отамана Військ Української Народньої Республіки. Ті обставини, в яких ми перебуваємо на чужині, не дозволяють так, як слід, одзначити цю річницю, прилюдно її вшанувавши пишним святом. Та ми певні, — наступить незабаром той день сподіваний визволення і в днедавній столиці нашої золотoverхому Київі віддано буде належний голд тому, хто з-замолоду став на службу вірну своєму народові; тому, хто сміливо дивився вперед і одним із перших став на шлях порозуміння з заходом; тому, хто разом з святої пам'яті Симоном Петлюрою мав сміливість піти, в интересах визволення України, на рішучий крок і прийняти на себе одповідальність за таку потрібну згоду з Польщею, скеровану проти спільного ворога Москви; тому, хто в тяжку хвилину національного горя і розпачу після смерти С. Петлюри, не смертельної слави вождя нації, не завагався взяти на свої плечі тягар влади і об'єднав навколо себе всіх лойяльних громадян під старими прапорами УНР, викликаючи до себе пошану в своїх і чужих.

Не бучними святами і пишними промовама, а в своєму тісному гурті, інтимно одсвяткувала повсюди українська еміграція визначну дату в житті Голови нашої Держави, видатного громадянина й патріота, сміливого й непохитного борця, близької й рідної людини, яку ми знаємо, любимо й шануємо.

Багато гіркого довелось йому, що брав найактивнішу участь у визвольній боротьбі, пережити разом з усіма нами. І в дома, і тут на чужині. А скільки ще того гіркого й прикрого стелиться перед ним, що

стоїть на чолі борців за визволення України та відновлення її державности, на тернистому шляху боротьби?

Та власне, маючи на чолі такого випробованого, досвідченого керманича, ми спокійні.

Один з великих привідців минулої війни казав: перемагає той, у кого міцніші нерви.

І А. Лівіцький всім чином своїм довів і доводить, що нерви у нього міцні.

А великий вождь Франції твердив: перемагає той, хто хоче перемогти.

І у нашого вождя ця воля до перемоги, це незломне хотіння перемогти завжди було і єсть. Отже ми можемо бути спокійні.

Живемо в тяжкі й страшні часи нової руїни. І на прикінці 17-го віку, також в часи Великої Руїни, в передмові до однієї з своїх книжок старий Лазарь Баранович казав: «сих полних брани времен кая убо вещь єсть тако потребна, яко же меч?».

І справді, і нам в часи війни за визволення отчизни, за відбудування державности української найпотрібніший меч: рідне військо — наша армія.

І саме сьогодні, всі лояльні громадяне Української Народньої Республіки, відаючи пошану в день 50-тиліття вождеві Армії і Нації, об'єднуючися під його проводом для дальшої боротьби, всі вони певні, що той меч в твердих руках.

Міцности духа, твердої волі до перемоги, сили незломної руці, що тримає той меч двусічний, бажаємо ми іменем всього громадянства нашого Панові Голові Держави, Заступникові Голови Директорії, Головному Отаманові Військ УНР на благо всієї отчизни нашої на многая й многая літа!

В день 50-тиліття.

Згідно з виразним бажанням Пана Головного Отамана день 50-тиліття його життя пройшов без усякої офіційної урочистости і його було одсвятковано лише в тіснім колі найближчих співробітників. Тим часом звістка про цю дату хоч і пізно розійшлася широко по еміграції нашій, і вона звідусіль відгукнулася ширими привітаннями та побажаннями. Нижче подаємо реєстр тих привітань, що настигли до місця перебування Пана Отамана на день 50-тиліття. Щоб здати собі справу з того, як в однодушнім почутті об'єдналися того дня наші земляки

навколо Голови Держави, слід зазначити, що в пресі не було подано ніяких відомостей про близьке п'ятидесятиліття, і еміграційні осередки, довідавшись про нього лише в останню хвилину, вже не мали часу відповідним способом готуватися до вшанування, а проте широко озвалися, вітаючи з різних країн свого Пана Отамана. Годиться підкреслити, що серед наведених нижче колективних привітань є ціла низка від таких організацій, які говорять іменем тисяч і сотень своїх членів; є привіти, вкриті сотнями підписів, де поруч з підписом прославленого генерала, вченого професора чи визначного письменника невинною, але старанною рукою малописьменного козака виведено його ім'я та прізвище: поруч з поздоровленням з великих європейських столиць знаходимо привітання з глухих пущ поліських чи копалень та тартаків, десь далеко закинутих в Карпатах або на Балкані. Те, що не всім відома точна адреса Пана Отамана, який перебуває під цей час в Швейцарії, не дало змоги усім, хто хотів би, своєчасно привітати його листовно, і численні Громади направили свої поздоровлення через центральні осередки еміграційні тих країв де вони живуть. Все нові й нові привітання продовжують звідусіль надходити й далі. Але вже й той реєстр, який подаємо нижче, говорить сам за себе: всі лояльні громадяне УНР об'єдналися навколо свого Пана Отамана, маніфестуючи виразно свою вірність старим бойовим прапорам і непохитну незломність в боротьбі за визволення і державність батьківщини.

* * *

В день свого 50-тиліття Пан Головний Отаман А. Лівіцький одержав численні привітання. Першою склала йому свої побажання Рада Міністрів УНР. Далі надійшли привітання від окремих військових частин:

1. Командира 4-ої Київської дивізії,
2. Командира 3-ої Залізної Стрілецької дивізії,
3. Командира 5-ої Стрілецької Херсонської дивізії,
4. Командира Окремої Кінної дивізії,
5. Командира 2-ої Волинської дивізії,
6. Командира 6-ої Січогої дивізії,
7. Командира Кінного Полку Чорних Запорожців в імені старшин та козаків.
8. Спільної Юнацької Школи та від інших військових частин.
9. Спільне привітання від генералів — Куща, Загородського, Дядюші, Пузицького, Шепеля, Базильського, Ерошевича, Вовка, Білевича, Янішенка, Козьми.
10. Від ген. Загородського — в імені лицарів Залізного Хреста.

З Франції.

11. Української Дипломатичної Місії у Франції.
12. Генеральної Ради Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції.

13. Товариства б. вояків Армії УНР у Франції.
14. Редакції тижневика «Тризуб»,
15. Ради Української Бібліотеки імені С. Петлюри в Парижі.
16. Ради Української Об'єднаної Громади у Франції (Париж).
17. Української Громади в Шалеті.
18. Української Громади в Кнютанжі,
19. Української Громади в Ліоні.

З П о л ь щ і .

20. Головної Управи Українського Центрального Комітету в Польщі.
21. Управи Т-ва б. вояків Армії УНР в Польщі.
22. 6-их загальних зборів Т-ва б. вояків армії УНР в Польщі.
23. Від Української Колонії у Варшаві.
24. Української Колонії в Лодзі.
25. Старшин і козаків Гайнівської колонії.
26. Шкільної групи б. вояків в колонії Скальмержице.
27. Начальника Військово-Наукових курсів у Катіші.
28. Ген.-хор. Білецького в імені групи в Бабині на Волині.
29. Групи старшин і козаків з району Соснівця із Шлезька.
30. Відділу УЦК в Станіславові.
31. Військової групи емігрантів в Торуні.
32. Полк. Долуда і сотн. Калюжного в імені старшин і козаків Ковельського району.
33. Б. військових і цілої колонії емігрантів з району Гродно.
34. Бігостоцької колонії укр. політичних емігрантів.
35. Української колонії в Ченстохові.
36. Відділу УЦК в Щепіорно,
37. Загальних зборів Відділу УЦК в Лодзі.
38. Українського еміграційного громадянства й вояцтва в Бересті.
39. Української колонії в Янові.
40. Філії Т-ва імені С. Петлюри в Катіші.
41. Групи б. вояків армії УНР в Гдині.
42. Відділу УЦК в Кракові.
43. Старшин Львівської емігрантської колонії.
44. Військової еміграції в Острові на Волині.
45. Старшин шкільної групи в Олександрові-Куявськім.
46. Цуманської військової еміграції (на Волині).
47. Українських військових емігрантів в районі м. Білостоку.
48. Українських військових емігрантів, мешканців лісів та пуш Гродненщини.
49. Старшин та козаків шкільної військової групи в Кракові.
50. Відділу УЦК в Скальмержицях.
51. Старшин і козаків Жирардовської колонії.
52. Української еміграції на Рівенщині.
53. Гірників-українців політичних емігрантів Домбровського району та Горішнього Шлезьку.

54. Відділу УЦК в Петрокоєі.
55. Від Івацевичської групи укр. політичних емігрантів та козаків — кубанців та донців.
56. Директора гімназії ім. Т. Шевченка в Українській Станиці в Каліші.
57. Українського Т-ва Допомоги Емігрантам з України — відділ Каліш.
58. Міжорганізаційного комітету по увіковіченню пам'яті Симона Петлюри в Каліші.
59. Причта св. Покровської Козацької церкви в Каліші.
60. Правління Української Станиці в Каліші.
61. Українського Правничого Т-ва у Варшаві.
62. Спілки Укр. Воєнних Інвалідів Армії УНР.
63. Спілки інженерів і техніків українців-емігрантів у Польщі.
64. Українського Клубу у Варшаві.
65. Союзу Українок-Емігранток у Польщі.
66. Українського Національного Хору в Станиці при м. Каліш.
67. Української колонії емігрантів в м. Серпцю.
68. Української еміграції Шубенського району.
69. Люблінського відділу УЦК.
70. Відділу УЦК в Битькові.
71. Відділ УЦК в Торуні.
72. Колонії українських емігрантів в Гайнівці.
73. Групи укр. емігрантів Цеханівського повіту.
74. Відділу УЦК в Сосноєцю.
75. Колонії укр. політичних емігрантів в Тарнові.
76. Відділу УЦК в Олександрові-Куявським.
77. Українського Драматичного Гуртка імени Ів. Тобілевича, в Станиці (Каліш).
78. Відділу УЦК в Ковелі.
79. Відділу УЦК в Рейоєцю.
80. Української еміграційної колонії в Свідлю (пов. Гродно).
81. Відділу УЦК і укр. емігр. колонії в Познані.

З Р у м у н і ї.

82. Від об'єднаної української еміграції в Румунії, в особі своїх репрезентаційних органів, а саме: Місії УНР, Громадсько-Допомогового К-ту, Філії Укр. Т-ва Прихильників Ліги Націй, Союзу Жінок-Українок, 1-го Укр. Ощадно-Позичкового Т-ва «Згода» та Укр. Телегр. Агентства.
83. Від полк. Порохівського, в імені всіх укр. вояків, що перебувають в Румунії.
84. Від ген.-полк. Сергія Дельвіга в імені гуртка вояків-українців в Брашові.
85. Української Колонії в Бакеу.
86. Української Громади в Пятро-Нямц.
87. Української Громади в Гужештах.

88. Української групи в Журжі.
89. Колонії укр. політичних емігрантів в Скутару.

З Югославії.

90. Від української організованої еміграції на Балканах.
91. Української Громади в м. Вел. Бечкерек.
92. Т-ва вояків українців імени гетьмана Петра́ Дорошенка в м. Вел. Бечкерек.

З Болгарії.

93. Від Української Громади в Болгарії (Софія).
94. Української колонії на копальні Перник.
95. Групи укр. емігрантів на тартаку Балабанова.
96. Т-ва б. вояків Армії УНР в м. Южин.
97. Полк. Олександра Рекова в імені гуртка кубанських козаків-джигітів і укр. громадянства в м. Рушук.

З Чехословаччини.

98. Від інж. В. Проходи, підполк., в імені б. вояків Армії УНР в ЧСР.
99. Підполк. Білодуба і поручн. Киричка в імені б. вояків Армії УНР в Подебрадах.
100. Від Т-ва б. вояків Армії УНР в Празі.
101. Управи Спілки укр. військоових інвалідів в ЧСР.
102. Групи лекторів Укр. Господ. Академії в ЧСР.
103. Закордонного Бюро Радик.-Демокр. Партії.
104. Від Подебрадської групи Радик.-Демокр. Партії.
105. Від лицарів Залізного Хреста в Подебрадах.
106. Від Управи Т-ва Запорозців — вояків Армії УНР в Подебрадах.
107. Від Т-ва б. військово-служачих 5-ої стрілецької Херсонської дивізії в Подебрадах.
108. Від семінару адміністративної справи.

Крім того надійшли численні привітання від окремих осіб, а між ними: п. п. Петра Холодного, Остапа Луцького, Самутіна, Барвінського, Грабченка, Іваниса, Івасюка, Безкровного, Садовського, Іваницького, Зарицького, Нагнибіди, Мешківської, Мірних, Никитина, Загородської, лейтенанта Шрамченка, родини Ейхельмана, підполк. Квітки, підполк. Олександра Петлюри, підполк. Кузьмина, сотн. Коломинського, поручн. Єфімова, підполк. Чабанієського, Михайла Єремієва з родиною, М. Ковальського, підполк. Орданоеського, інж. Гнойового, інж. Миколи Буєвського, підполк. Солодуба, Дмитра Геродота, сотн. М. Палієнка, сотн. Горобцева, сотників Лашенка, Пікульського, Гончарова, Балійського, Сахна, родини Левицьких і Білінського, Танцюри, Літвицького і Пителя, родини Крижанівських, Багриновських, Миколи Чижеєського.

Привітання продовжують поступати.

Що читає робітник у Винницькій Окрузі.

В другому числі «Бюлетеня Державного Видавництва України» за 1929 рік знаходимо статтю Н. Павлика під досить бучною назвою «Що читає масовий читач», де річ іде лише про те, яких авторів х у д о ж н ь о ї літератури найбільше читають робітники в о с ь м и фабрично-заводських клубних бібліотек Винницької округи.

До нас так мало доходить відомостей про те, що саме читають наші селяне і робітники на сов. Україні, що треба халатися за кожну спробу освітлення цього питання. Дана стаття представляє д я нас інтерес власне тими даними, які вона подає, а не тими висновками, до яких приходять автор, що, видно, мало розуміється в статистичних методах.

Автор поставив своїм завданням — з'ясувати на підставі бібліотечних матеріалів (формулярів, книжок то-що), що охоплювали собою 7.000 видач томів, яких саме письменників художньої літератури найбільше читали робітники восьми фабрично-заводських клубних бібліотек Винницької округи протягом одного року — з 1. X. 1927 до 1. X. 1928 р. р. В першій таблиці, яку наводить автор, вказується «співвідношення інтересу читачів-робітників до літератури оригінальної (під нею автор розуміє українську і російську) та перекладної» (себ-то, творів письменників іншими мовами — чи в російським, чи в українським перекладі). Ось ця таблиця:

	Література ориг. (укр. та рос.)	Література перекладна.
Кількість авторів, теорії яких видано понад 25 разів.....	17	13
Кількість видач книжок	2.142	3.973
% до загальних видач книжок	64,5	71,4

З приводу цієї таблиці приходиться зауважити, що вона зовсім не відповідає тим даним, які наводить автор в своїй же статті. Так, в дальших таблицях, де автор конкретно вказує авторів, твори яких видано понад 25 разів, налічуємо 13 українських і 20 російських авторів; по-друге, стає цілковито незрозумілим, яким чином автор міг визначити % кількості видач книжок художньої літератури до загальної кількості видач книжок (себ-то до 7.000 видач книжок - томів) в 64,5 і 71,4 (!)*. Отже наведена таблиця грішить такими вадами, що

*) Як-що припустити, що автор в даному випадку розуміє відсоткове відношення кількості видач книжок оригінальної і перекладної художньої літератури до загальної кількості видач книжок по всіх відділах систематичного каталогу бібліотеки з углядженням національності авторів (з одного боку — української й російської, а з другого — всіх інших), а також припустити, що наведені дані в двох останніх рядках таблиці є правдиві, то тоді простий арифметичний обрахунок — на основі потрібного правила — визначить загальну кількість видач усіх книжок не в числі 7.000, як зазначає автор, а в числі 8.885.

позбавляє нас можливості рахуватися з нею, як з певними статистичними підсумками.

Але припустимо, що дана таблиця наводить правдиві відомості щодо кількості видач книжок з оригінальної та перекладної художньої літератури. В цьому разі можна зробити висновок, що інтерес робітничого читача, що підлягав статистичному дослідженню Н. Павлика, є на боці перекладної літератури.

В другій таблиці автор подає дані про обертанність книжок за національністю авторів. При складанні цієї таблиці автор «ділив загальне число видач художньої літератури певної країни на число книжок усіх авторів даної національності, що їх читалося». В наслідок переведення такого обрахунку автор знайшов показники обертанності книжок кожної національності. Навожу тут цю таблицю:

Автори :	Ступінь обертання книжки
Українські й російські	3.
Німецькі	4.
Французькі	3.
Англійські	5.
Американські	6.

Н. Павлюк, «нічого сумняшся», робить з цієї таблиці такий висновок: «для читача-робітника автори — американці є найлегші, а українські та російські — найважчі».

Щодо цієї таблиці, то приходиться сказати, що в самій своїй структурі вона є хибна. Бібліотечна статистика знає показник обертанності книжок, але під ним розуміє зовсім не те, що розуміє Н. Павлик. З будь-якого підручника бібліотечної справи автор міг би дізнатися, що показник обертанності книжок встановлюється шляхом поділення числа видач книжок на загальну кількість книжок в бібліотеці. Отже виведені автором показники є своєрідні показники, які взагалі не можуть служити критерієм для визначення інтересу читачів до літератури поодиноких національностей, а тим більше для визначення т р у д н о с т и тої чи іншої літератури, коли, як це є в даному випадку, твори німецьких, французьких, англійських і американських авторів подаються читачам в перекладах на російську чи українську мову!

Найбільше, що міг би вивести Н. Павлик із своєї таблиці, це те, що автори-американці читалися інтенсивніше, ніж українські та російські. В дальших таблицях Н. Павлик вказує, які саме автори найбільше читалися.

Навожу тут ці дані:

Українські автори :			
автори:	кількість видач	автори:	кількість видач
1. Винниченко	214	8. Хвильовий	142
2. Франко	213	9. Микитенко	114
3. Коцюбинський	196	10. Епik	51

4. Шевченко	193	11. Стефаник	43
5. Нечуй-Левицький.....	191	12. Кобилянська	27
6. Мирний	191	13. Блакитний	26
7. Вовчок	189		

Російські автори :

1. Горький	247	11. Новіков-Прибой ...	134
2. Сейфуліна	214	12. Серафимович	131
3. Романов	211	13. Чехов	123
4. Лавренєв	193	14. Лебединський	117
5. Еренбург	171	15. Достоевський	111
6. Толстой	163	16. Тургенєв	98
7. Гладков	161	17. Неверов	78
8. Вересаєв	152	18. Іванов	73
9. Гоголь	151	19. Бабель	42
10. Короленко	147	20. Пушкін	39

И н ш і а в т о р и :

1. Дж. Лондон	394	5. Келерман	231
2. Сінклер	286	6. Локк	218
3. Уельс	271	7. Фарєр	174
4. Жеромський	254	8. Генрі	132

З приводу цих таблиць міг би зробити такі зауваження: по-перше, попит читачів на твори поодиноких авторів характеризують не тільки дані про кількість видач, але й про кількість книжок цих авторів у комплекті бібліотек. Справді, чи можна робити будь які висновки що-до читанности, напр., Кобилянської і Блакитного, які мають майже однакову кількість видач, коли ми не знаємо, скільки саме книжок цих авторів було у восьми бібліотеках Винницької округи; по-друге, дані про попит читачів на твори українських і російських авторів можуть претендувати на встановлення будь-яких висновків також лише в тому разі, коли одночасно подаються дані про національний склад читачів; врешті, що-до читанности інших авторів, крім українських і російських, бракує даних, якою саме мовою читається твори цих письменників, чи в російським, чи в українським перекладі. На цю хибу Н. Павлика, правда, звернула увагу сама редакція «Бюлетеню ДВУ» в примітці до його статті.

Але й по-за цими зауваженнями можна прийти до того висновку, що українські класики — Шевченко, Франко, Коцюбинський, Нечуй-Левицький, П. Мирний та М. Вовчок користуються поважним попитом серед читачів-робітників Винницької округи.

Ст. Сіропольо.

3 життя й політики.

В КПБУ. — Генеральна чистка. — Турботи про притягнення робітників. — Донбас у похід зібрався.

В тій жорстокій господарчій кризі, яку переживає ССРСР, а з ним і Україна, єдиною опорою і єдиною надією для совітської влади була і є комуністична партія. Звідси зрозумілою є та увага і той інтерес, який виявляють до становища партії совітська преса і керівники совітського державного апарату. Але звідси ж впливає й для всіх нас, заінтересованих в скорішому поваленню окупаційного режиму на Україні, необхідність уважно стежити за всіма тими процесами і змінами, які відбуваються в лоні КПБУ. Отже вертаємося знову до теми, яку порушували в наших оглядах не один раз. Вертаємося, бо маємо в цій справі новий матеріал, біля якого не можна пройти мимо.

Безнадійно складні і неможливі до вирішення завдання стоять перед українською комуністичною партією. Вона має переводити здійснення господарської, культурної і соціальної перебудови і в той же час вона складає мінімальне численно проширвання серед загальної маси населення України. Партія мусить бути творцем і провідником нової культури, нового соціалістичного ладу й разом з тим вона погортає численно в ворожому для неї дрібнобуржуазному, міщанському і селянському оточенню, яке своєю кількістю, своїми впливами є безконечно потужнішим од неї. На 29 мілійонів з лишком населення УССР по перепису 17. XII. 1926 року членів комуністичної партії на Україні на той час (на 1. I. 1927 р.) було лише 114.743 і 66.483 кандидатів. На 15 майже мілійонів жіночого населення на Україні на 1. I. 1927 р. було лише 21.170 комуністок, з того дійсних членів тільки 11.274. Серед українського населення, яке складає 80% всієї людності УССР, членів і кандидатів комуністичної партії було тільки — 87.185 при 23 мілійонах з лишком української людности. Коли вилучити промислові райони, то число комуністів — членів партії разом з кандидатами на округу, яка має коло 500-600 тисяч населення, не перевищує 1.500-2.500. Такі сили і такі можливості у комуністів на Україні в той час, коли тільки для того, щоб охопити в своїх руках весь совітський державний апарат вони мусили б мати 550 тисяч людей (всі дані взяті з статті що-річника «Україна» 1928 року). Не диво, що при цих умовах в комуністичній партії постійно, а особливо гаряче під час таких криз, як нинішня, дебатовують все ті самі дві справи: з одного боку, питання про побільшення і зріст партії, бо гостро відчувається брак людей і неможливість опанувати ситуацію з наявним запасом сил, а з другого — питання про чистку партії, бо члени партії, складаючи краплю в морі міщанської і селянської стихії, немудро підпадають її впливам і «роскладаються». Ці дві справи поставлені на порядок денний в партійному житті і тепер.

Справа про генеральну чистку партії центральними партійними установами поставлена в загально-союзному масштабі, але ситуація в КПБУ така, що партійні керівники вважають неможливим чекати переведення цієї загальної чистки, вони б'ють на гвалт, щоб зараз негайно розпочати масові виключення з партії. В зв'язку з цим совітська преса подає силу фактів про той розклад, який має місце в окремих партійних організаціях. Фактів, які свідчать й про підпорядкування членів партії впливам міщанського і селянського оточення і які з другого боку констатують цілу низку розходжень у членів партії як з карним, так і з моральним кодексом. Ми не раз в попередніх оглядах наводили подібні факти, не будемо отже на них тепер спиратися, щоб не повторюватися. Вони все ті самі із зміною лише імен партійних діячів і назв партійних організацій. Все той самий зв'язок з куркулізмом, підпорядкування впливам контрреволюційного і міщанського оточення, а поруч з ними довгою низкою

рострати, піяцтво, полова распуста, фальшування документів і знову піяцтво. Ті, що мали бути творцями нового життя, борцями за новий побут і нову культуру, в живій дійсності підпадають процесу розкладу й деморалізації. Процент виключених в окремих партійних осередках доходить до 30, а навіть до 50.

Але питання зросту й поширення партії — це є питання життя й смерти для совітської влади. Через те усуваючи одних, партія хоче на їх місце придбати других. Листопадний пленум ЦК ВКП постановив посилити вербування до партії і збільшити відсоток в партії робітників з виробництва. У виконання цієї постанови ЦК КПБУ рішив довести відсоток робітників од варстату в партії до початку 1930 року до 55%, для цього серед тих нових членів, що їх приймається до партії, має бути в промислових районах не менше 90-85% робітників і наймитів, а в сільських не менше 70%. («Ком.» ч. 62 з 16. III). Вербування до партії вже почалося, кампанія ця зарахована до ударних. Але обставини, серед яких розвивається ця кампанія, не можуть віщувати комуністам занадто рожевих пафій. Перш за все треба одмітити, що це є у перше стаєть партія питання про зріст в її складі кількості робітників од варстату, не перше робить спроби таке збільшення перевести і кожен раз це кінчалось для неї фатально. За часовим збільшенням відсотку робітників од варстату, досягненим героїчними зусиллями, неодмінно йшов потім процес зниження цього відсотку. Частина робітників робила на своєму вступленню кар'єру, входила в склад совітського і партійного апарату й порувала з виробництвом, а та частина, яка на вступі до партії нічого не здобувала, в великих розмірах поволі од неї одходила чи виключалася під час чистки. В результаті цього відсоток охоплення навіть промислового робітництва на Україні комуністичною партією є дуже незначий. «Комуніст» ч. 31 з 7. II в своїй вступній статті визначає його в 10,5%, а через місяць в вступній статті числа 55 з 7. III підносить до 12%. Хоч різниця цих цифр настроює скептично, що-до імовірності їх обох. В кожному разі свідчать вони про незначність впливів серед робітництва. Що-до числа її впливу робітників од варстату в самій партії вони так само виглядають мало імпозантно. На 1. VII. 1928 р. в основних пролетарських організаціях України було робітників од варстату в Артемівській організації — 65,1%, в Діпріпетровській — 58,6%, Київській — 46%, Луганській — 59%, Одеській — 51%. Сталінській — 64% і Харківській — 40,1% («Ком.» ч. 31 з 7. III). Треба мати на увазі, що ці дані охоплюють як членів партії, так і кандидатурів — групу позбавлену всяких прав в партійній організації, отже фактичне значіння робітників од варстату значно нижче цих цифр. Таким чином комуністам для збільшення свого робітничого активу доведеться перевести величезну роботу. А між тим низка фактів, які подає преса, свідчать що відношення робітників до вступу до партії в багатьох випадках дуже здержане, коли не негативне. З Константинівського району (Артемівщина), де були переведені спеціальні збори, присвячені зросту партії, одзначають такі характеристичні риси: випадки, коли партійці цеху не тільки не бувають прикладом для по-за партійних, а навпаки — поводять себе гірше, ніж рядові робітники, часто відштовхують робітників від партії: по-за партійні сподіваються знайти відповідь на всі питання у партійців, а партійці дуже часто через недостатність політичне підготовання не можуть дати зрозумілої і вичерпуючої відповіді; можна чути такі міркування: «раз країна в нас селянська, той партія своїм складом повинна бути переважно селянська»; «у партії немає думки особи, що центр ухвалив, те й виконуй, руки держи по швах» («Ком.» ч. 60 з 14. III). В Конотопських майстернях, як причини, що немало заважають вступові робітників до партії, висовують випадки брутального ставлення комуністично-адміністраторів до робітників, такі з'явища, як релігійні забобони та піяцтво серед членів партії, випадки висування на громадську роботу неавторитетних товаришів («Ком.» ч. 60 з 14. III). На ці настрій, які ілюструються поданими фактами, безумовно впливає те, що сучасний склад і фізіономія українського пролетаріату зовсім не такі, якими би його хотілося мати больше-

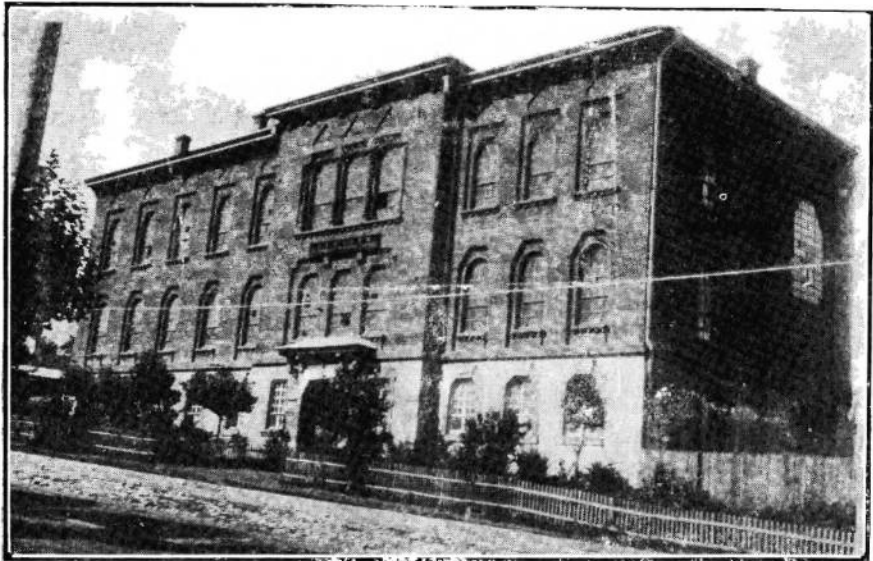
викам. Відмежованість пролетаріату від інших соціальних груп, передовсім селянства, є дуже незлачна: в наслідок аграрного перенаселення все більше і більше серед робітництва число тих елементів, які не виварилися в капіталістичному котлі, які по своїм настроям і бажанням стоять дуже далеко од комуністичної ідеології. Про цю «небезпеку», яка існує по-між самим робітництвом, не далі, як в-оселі говорилося на харківській партійній конференції і підкреслювалося необхідність обережності при вербуванні членів партії з-поміж робітництва, але про це мовчать тепер, коли ЦК висуває директиву — 55%. А що ця небезпека є не фантом, не одно теоретичне припущення, про це свідчать факти. Ось Авдівський район на Сталінщині; там 20% робітництва складають робітники з села; серед цих робітників є «підкуркульники», що виступають проти комуністів, проти бідноти, кричать про те, щоб біднота, яка не платить с.-г. податку, не голосувала. За такими тягнеться чимало робітників, що мешкають на селі і мають своє сільське господарство («Ком.» ч. 60 з 14. III). Ось один з значних промислових центрів України — Зінов'ївськ. Там гостро стоїть справа з оздоровленням робітничих лав. На заводі «Червона Зірка» серед робітників є дуже багато дрібно-буржуазного елемента. Є навіть такі робітники, що платять по 150 карб. с.-г. податку, а в місті мають по двох власних будинків. З партійців, що працюють на заводі, 115 зв'язано із землею, 200 мають власні будинки, 49 є власниками сільських господарств і жаден з них не входить в колгоспи («Ком.» ч. 59 з 12. III). Ось ще більший промисловий осередок — Дніпропетровськ. Там провадиться акція по розкуркулюванню робітництва — ведеться агітація за звільнення кількох соток робітників через те, що вони мають власне куркульське господарство. («Правда» ч. 63).

Все це складає мало сприятливу ситуацію для того поповнення партії, про яке думають комуністи. І не треба бути пророком, щоб сказати, що слідуючим актом після переведення теперішнього поповнення буде улаштування нової генеральної чистки.

* *

*

Про криві усмішки українізації або про те, як КПБУ будує потьомкінські села. 10 березня до Харькова прибула делегація луганських робітників, щоб ознайомитися з тими скарбами української пролетарської культури і досягненнями українізації, що є в столиці України. Цей приїзд на думку «Комуніста» має означати, що пролетарський Донбас рушив у похід. Він бере на себе будівництво української пролетарської культури (ч. 59 з 12. III). Було б дуже гарно, коли б це відповідало дійсності. Але, на жаль, все це — потьомкінські села. По розслідуванню виявляється, що й взяття на свої плечі донбасовським пролетаріатом будівництва української культури є дуже умовне і ті скарби української культури і досягнення українізації, які є в столиці, є дуже проблематичні. Слово належить самим делегатам. Під час свого перебування в Наркомпросі у виступах делегати заявили, що робітництво Донбасу, зокрема Луганщини, досі ще мало ознайомлене з українською літературою, театром та мистецтвом. Скаржилися на брак українських шкіл в Луганщині, на брак українських книжок по робітничих бібліотеках («Ком.» ч. 59 з 12. III). При відвідуванні ВУРПС делегати заявили, що на Луганщині культурного профспілок україлізується дуже кволо і що профспілкові організації взагалі ставляться дуже пасивно до справи українізації («Ком.» ч. 60 з 14. III). До цих заяв делегати треба додати, що не тільки профспілкові організації, ставляться дуже пасивно до справи українізації. Резолюція ЦК КПБУ, яка оцінює роботу сусідької з луганською маківської партійної організації констатує абсолютно неприпустиме ставлення цієї організації до виконання директив партії в царині українізації. В той час, коли українізація сільських апаратів розгортається задовільно, на заводах і копальнях нема української газети, в бібліотеках майже нема української книжки, нема взагалі будь якої роботи в галузі українізації, навіть парт-осередки не намічають у своїх планах жадних пропозицій в галузі українізації («Ком.» ч. 57 з 9.

Український Дім у Харкові.

III). А що це з'явиться не є спеціально макіївське, про те свідчить резолюція ЦК КПБУ про підсумки зросту КПБУ в 1928 р. Вона відмічає неуважне ставлення більшості округ (особливо промислових) до втягнення в партію робітників-українців та височий відсоток відсіву заяв українців про прийом до партії («Ком.» ч. 62 з 16. III). Очевидно для святого спокою партійні організації рішають, що краще таких кандидатів, які можуть порушувати еventуально справу українізації, в міру сил і можливостей цілком не брати. А в результаті і виходить, що в професійних спілках тих двох робітничих груп, що передовсім з'єднані в Донбасі, у гірників і металістів вважають себе українцями у перших 35,7%, а вміють читати по українськи лише 12,7%, а у других при 41,9% українців читають по українськи 18% («Статист. Щорічник України» 1928 р.). Стільки проте, як пролетарський Донбас взяв і може взяти на свої плечі будування української культури. Тепер про скарби української пролетарської культури і досягнення українізації в Харкові. Що делегати ці скарби не тільки бачили, а навіть їх слухали — це сумніву, розуміється, не підлягає — була у них зустріч з українськими пролетарськими письменниками і журналістами, і слухали вони виклад Річницького. Біда тільки, що питання, чи ці скарби являються дійсно скарбами, підлягає дуже великій дискусії. А що-до досягнень українізації, то їх найкраще оцінили самі делегати в своїйому прощальному листі до робітників української столиці. Вони кажуть: «робітники українських заводів, яких ми вважаємо за столичний пролетаріят, отже за тих, що відіграє провідну роль на Україні, все ще не досить опанували скарби української національної культури. Ми, на жаль, мусимо відзначити, що на цехах харківських заводів, в установах і організаціях Харкова українську мову чути ще мало». («Ком.» ч. 60 з 14. III). І дійсно ара жері делегації навіть не могли з'явити представника від харківського робітництва, який би відповів українською мовою у відповідь на українське привітання делегації. А про досягнення українізації все таки говорять і пишуть.

В. С.

Маленький фельетон.

Е н е й.

Зустрів я в Празі випадково
Свого полтавця-земляка,
За десять років пів планети
Він облетів без літака.

Жив на плантаціях у Конго
Ловив арканом кенгуру.
Сидів на гніздах утконосів
І справді: висидів мару!

Був баядерою в Калькуті,
Наймавсь за гамана в жидів,
Служив принадою на ловах
Для крокодилячих зубів.

Був пасажиром на ракетних
Межипланетних літаках,
І голосився, як офіра,
Під час негоди на морях.

Возив у Пекіні хінчанок,
В Мароко сажу рік трусив,
Лише у бідному П'ємонті
В людей на вулиці просив.

В. Валентин.

С м и ч к а.

Вчора Горький ще кривився,
Як хтось клянчив і молився,
І просив, щоб волю вволив:
Перекласти щось дозволив.

А сьогодні подивіться
На такого українця,
Та сьогодні вже братання,
Цілування, обнімання!

Славні наші літерати
Подались з своєї хати
І пустились в перегони,
Щоб Москві зложить поклони.

І Москва (по що таїти?)
Дозволяє це робити,
І сама їм під гармошку
Уклоняється по трошку.

От таке то на сім світі
Щастя випало піїті...
Може й справді волю вволять,
Перекласти щось дозволять.

В. Валєнтин.

Перші збори Ради Українського Централь- ного Комітету в Польщі.

(Лист із Варшави).

31 березня с. р. відбулися у Варшаві перші збори обраної на 2-му делегатському з'їзді української еміграції в Польщі — Ради Укр. Центр. Комітету. На Збори прибуло 18 членів Ради, Головна Управа УЦК, її ревізійна комісія та багато гостей з-поміж українського громадянства.

Серед членів Ради, що взяли участь в цих її перших урочистих зборах були: проф. О. Лотоцький, ген. В. Сальський, ген. М. Безручко, ген. Галкин, ген. Сінклер, ген. Змієнко, ген. Загородський, ген. Шандрук, проф. Р. Смаль-Стоцький, А. Лукашевич, др. Щурат, полк. Серета, Шрамченко, Письменний, др. Чикаленко, др. Ліпа і Галанєвич.

Засідання Ради розпочав вступною промовою голова тимчасової президії Ради проф. О. Лотоцький. В своїй промові зазначив він, що день відкриття Ради УЦК є знаменним днем в життю української еміграції у Польщі. Образа 2-м делегатським з'їздом Рада розпочинає своє правне існування. Далі проф. О. Лотоцький торкнувся праці тимчасової президії Ради і схарактеризував завдання, які стоять перед Радою.

На голову зборів було обрано найстаршого віком члена Ради —

генерал-полковника Галкина, на секретаря д-ра Є. Чикаленка, на технічного секретаря — І. Липовецького. Обравши президію, збори розглянули регулямін Ради, який прийняли одноголосно і перейшли до вибору Управи Ради, до якої обрано: проф. О. Лотоцького на голову, ген. В. Сальського на 1-го заступника голови, ген. Галкина на 2-го заступника голови, д-ра Чикаленка на секретаря і ген. Шандрука.

Далі на порядку денному зборів стояв звіт з діяльності Головної Управи УЦК, який зложив голова Управи М. Ковальський. В цьому звіті торкнувся він поділу функцій серед членів Управи і праці її на протязі часу від 2-го делегатського з'їзду до сучасної хвили. І треба одмити, що праця ця була всебічною і досить інтенсивною. За цей час покладено підвалини для організації нашої еміграції на нових підставах, організаційна секція Управи відвідала кілька осередків, а саме: Станіславів, Тарнів, Краків, Познань, Львів, Каліш та ин. В цьому часі були затверджені нові Управи відділів УЦК: в Тарнові, в Олександрові-Куявському, в Сосновці, в Блудні, уповноваженого УЦК в Білостокі і т. д. В цьому часі було розпочато працю в напрямку організації нових відділів УЦК: в Івасевичах, Вільні, Столпці, Озерах, Здолбуногі, Варшаві і т. д. Культурно-освітня секція Управи придбала досить значну кількість літератури, організувавши 10 мадрівних бібліотек та освітні курси в Білостокі. Перед кожним святом розсилає вона на периферію проєкти рефератів і т. д. Не менш енергій діяла і секція правової допомоги еміграції, праця якої була скерована в напрямку добування віз та в'їзд до Польщі, закордонних паспортів при переїздах українських емігрантів до інших держав, видавання різного роду засвідчень, приміщення української еміграції до праці та инш. Досить виразними цифрами характеризується також і допомоги УЦК, які udzielювались як організаціям, так і окремим особам. Досить оживлену діяльність виявила Головна Управа також і в справах, зв'язаних з поліпшенням життя наших інвалідів.

Бюджет Головної Управи реферував полк. Золотницький. Охоплює він найнекучіші потреби нашої еміграції у Польщі і замикається цифрою — 25.000 зл. в кожному місяці.

Голова Управи М. Ковальський перейшов далі до плану діяльності Головної Управи, торкнувшись при цьому проєктованого відкриття нових відділів УЦК, переорганізації їх на нових організаційних підставах, унормовання філансового життя відділів, відвідування їх членами Головної Управи, гуманітарної і правової допомоги українській еміграції, інвалідських справ, плану культурно-освітньої праці.

Заслухавши цей широкий звіт з праці Головної Управи УЦК, її бюджет та план діяльності на майбутнє і виробуючи їх, пленум Ради з свого боку між иншим висловив побажання:

щоб Головна Управа УЦК звернулася до українського громадянства з закликом складати грошеві пожертви на ті цілі, які спричинилися б до поліпшення економічного і культурно-освітнього стану української еміграції;

щоб Головна Управа УЦК організувала коротко-термінові курси для своїх відпоручників на місцях;

щоб допомоги, які видає Головна Управа УЦК, мали по можливості характер продукційний;

щоб Головна Управа УЦК сприяла праці в напрямку активізації благодійної і гуманітарної діяльності українського жілоцтва серед нашої еміграції і т. д.

На закінченні своїх нарад Збори Ради ухвалили привітати Папа Головного Отамана А. М. Лівичького з нагоди його 50-тиліття і висести наступну резолюцію:

«Рада Т-ва УЦК, відбуваючи свої перші збори, спіяється думкою наших завдань, що стоять перед українською еміграцією та керують політичною її чинністю, а в першу чергу чинністю центральної установи української політичної еміграції у Пельщі — «Український Центральний Комітет» та його Ради.

«Становище нашої батьківщини, окупованої московським чужинцем, все більше погіршується. Батьківщина наша з часом зазнає все більшого поневолення. Населення України, зрабоване політично, і національно й соціально, г.де навіть фізично в страхіттях голоду, якого зазнає вже вдруге на своїй благословенній землі — житниці Європи. Все ясніше доводять окупанти ту істину, яка ніколи не викликала у нас найменшого сумніву, що не матиме Україна доброї долі під владою чужинецькою.

«Здаючи собі справу у відповідальності політичної ролі української еміграції перед українським народом, що під нечуваним режимом позбавлений нині можливості висловити свої політично-державні змагання, — ми стверджуємо незміність тих своїх ідейних засад, з якими вийшли ми з рідної землі, — засад боротьби аж до побідного кінця, за вільну незалежну Українську Народню Республіку. Та боротьба, започаткована народнім героєм-мучеником Степом Петлюрою і скроплена його жертовною кров'ю, відбувається нині під проводом достойного його заступника — нинішнього керівника української національної справи — Андрія Лівіцького. Державний розум та сильна воля цього проводу стверджують нашу певність перемоги. Вічна пам'ять героєві-мученикові і шові національній-державній справі і хай же великий керівник цієї справи переслідує її на добро і щастя України».

По закінченню праці Ради відбулася товариська бесіда членів Ради УЦК та присутніх гостей, з-поміж яких поділилися з зібраними своїми надзвичайно цікавими враженнями з життя нашої організованої еміграції в Чехії — проф. А. Яковлів та у Франції — ген. О. Удовиченко. Ці товариські розмови ще більше зміцнили той зв'язок, що об'єднує українських емігрантів, розкиданих по різних країнах Європи.

І. Липовецький.

Інавгурація проф. Василя Біднова.

(Лист із Варшави).

1 березня відбулася у Варшавському університеті інавгурація проф. Василя Біднова, покликаною до викладання історії східної церкви на православному богословському факультеті.

Величезна саля університету по береги наповнилася слухачами факультету, професурою й запрошеними гостями.

Вітав проф. Біднова ректор Університету, який подав докладний життєпис його й перелік наукових праць. Походить проф. Василь Біднов із селянської родини. Народився 2 січня 1874 року в м. Широке на Херсонщині. 1896 року скінчив Одеську Духовну семінарію після чого протягом 2-х років був учителем початкової школи в м. Миколаїві. В 1902 році скінчив Київську Духовну Академію із ступенем кандидата теології і з правом старання про ступень магістра теології без попереднього складання словесних іспитів. В березні 1909 року після прилюдної оборони дисертації «Православна церква в Польщі і на Литві», одержав ступень магістра теології. За цю саму тему на підставі рецензії проф. Харламповича дістав од російського Синоду повну, так звану, «Макар'ївську» премію. В серпні 1909 року був призначений учителем історії роскату і сект російських в Астраханській Духовній семінарії, звідки через рік перейшов до Катеринославської семінарії, де протягом 2-х років був помішником інспектора, а в р. р. 1915-1918 викладав загальну і російську історію, психологію, гомелетику і інші предмети зв'язані з цим та німецьку й гебрайську мови. Одночасно протягом десяти років викладав історію і православство в приватних чоловічих і жіночих гімназіях. Двічі викладав історію Росії

на Педагогічних курсах в Катеринославі, а в 1917 році—історію України на Педагогічних курсах у Катеринославі, Павлограді, Олександрівську, Бердянську, Маріуполі й Луганську.

Викладаючи в середніх школах, студював місцеві архиви в Катеринославі та друкував історичні матеріали, що торкаються як світської, так і церковної історії України, переважно з походів запорозьких XVIII віку. Був почесним членом музею ім. Поля в Катеринославі, членом, «Церковно-історичного і археологічного товариства» при Київській Духовній Академії, членом «архівної комісії» в Катеринославі, де був секретарем і редактором кількох книжок «Літописи Катеринославської Архівної Комісії». Був членом-основоположником товариства «Просвіта» в Катеринославі, де в часі з 1905 по 1915 рік багато разів був обраним головою чи секретарем цього т-ва. В червні 1911 року професорською радою Київської Духовної Академії був вибраний на доцента по кафедрі російської історії, але Синод Російський не затвердив того обрання. В осени того ж року історично-філологічний факультет Харківського університету вибрав його приват-доцентом історії церкви, але й тим разом влада не допустила до викладів. Літом 1918 року історично-філологічний відділ новоутвореного російського університету в Катеринославі на підставі рекомендації проф. М. Любавського, вибрав його надзвичайним професором по кафедрі історії церкви. В листопаді того ж року перевівся проф. Біднов до Кам'яного Поділля, куди був запрошений ректором новозакладеного українського університету проф. Іваном Огієнком, яко надзвичайний професор історії церкви, а в роках 1919-20 був деканом богословського відділу того ж університету. Пізніше в роках 1922-28 був звичайним професором історії української церкви на філологічному відділі Українського Університету в Празі і разом з тим викладав історію України на економічно-кооперативному відділі Української Господарчої Академії в Подєбрадах. Протягом цього часу двічі був обраний на декана філософського відділу. В ці часи проф. Бідновим було написано ряд розвідок і рецензій.

На еміграції проф. Біднов був головою Кирило-Методієвського братства і Ліги Української Культури, членом основоположником т-ва «Прихильників Української Книжки» в Празі, як рівно ж членом-основоположником «Українського історично-філологічного т-ва» в Празі, де протягом п'яти років повів функції секретаря і виголосив на зібраннях цього т-ва 26 відчитів. Крім всього проф. Біднов є членом «Наукового Т-ва ім. Шевченка» у Львові.

Слідом зажиттєвим ректором університету було наведено ряд головніших праць, яких доконав проф. Біднов протягом часу своєї наукової діяльності.

Закінчивши відчитальня праць, ректор університету запросив проф. Біднова зайняти місце на кафедрі. Ввійшовши на кафедру, проф. Біднов, подякувавши ректорові за привітальне слово, як рівно й всім тим, що спричинилися до уділення йому професорської кафедри, — перейшов до свого викладу на тему «Розроблення церковної історії в православних країнах».

В коротких словах виклад зводився до наступного. Спершу зазначено вволий в порівнянню із західною Європою розвиток церковної історії в країнах православних, що пояснюється невисоким ступенем культури в колишній Росії, Балканському півострові та православному сході. Перші школи з'являються на Україні в кінці XVI століття. Тут же бачимо й початок розроблення церковної історії, тільки тут вона була наукою підсобою, а не самостійною. Українські школи і зокрема Київська Академія сильно впливають на цілий православний світ, бо тут вчать в XVII-XVIII віках крім українців москалі, греки, болгар, серби, румуни. Завдяки впливам Києва, Москва заводить у себе школи, де розвивається богословська наука, а в тому числі і церковна історія. З 60-х років XIX стол. появляється серед професорів духовних академії і університетів ряд видатних істориків церкви, як Єв. Голубинський, А. Лебедів, Хв.

Курганів, Ів. Малишевський, Хв. Тіжов, В. Болотов та ин. Розвозі науки церковної історії сильно перешкоджала цензура, що не допускала до друку праць Єв. Голубинського, А. Лебедева і інших учених. Були випадки й адміністраційних кар що до професорів церковної історії. Так, напр., проф. Київської Академії Ф. Терновський викладав церковну історію в університеті і в університетському органі «Університетськія Извѣстія» помістив два свої курси по історії грецької церкви. За ці курси Терновського в році 1883 було позбавлено катедри в академії.

Що-до кількості, то в Росії церковно-історична література була досить багата; що ж до якості, то значна кількість стояла дивче німецької, французької, англійської. Ще слабше розроблена вона в болгар, сербів, греків, румунів, буковинських українців. З перелічених народів греки зробили найбільше, бо в них історія церкви особливо сполучена з історією грецького народу. Засновання богословських факультетів у Софії та Білгороді збільшує наукові сили, що працюють в царській церковній історії.

Виклад свій проф. Біллов виголошував в польській мові, але цією мовою дуже слабо володіє, що зв'язувало його по руках і ногах і ставило його часами в дуже скрутіє становище. Та все ж він переборював певне знання мови, і численна аудиторія досить уважно слухала і слідкувала за розвитком теми і по закінченню викладу обтарувала його гучними оплесками, а митрополит Діонісій, ректор і професура особисто дякували та здоровили проф. Бідьова.

Мих. Садовський.

В Персії.

(Допис)

По великих містах північної Персії розклеяно заклик большевизмів на Бакинський ярмарок. Цей заклик написано дуже солодкою мовою; перший уступ його: «обращаемся к почтенному персидскому купечеству»... це в той час, як своє купецтво сидить в «ізоляторі». Але здається перські купці, попробувавши того року і Баку і Нізніього-Новгорода, наврод чи поїдуть. Але большевики не обмежуються в Персії підлизуванням до купців. Беруться вони ще й за «ізвоз», за ремесство, що підтримує «релігійний дурман». Недавно всі перські паркані були обклеєні запрошеніям «Совторгфлоти» до перських прочан, що їдуть до Мекки; запрошувало і простих смертних і мул і всіх, хто лише бажає. Обіцяє «Совторгфлота» всі догоди, спокій, добру їжу, чистоту, ледве не гарантії проти морської хвороби, але платіж вимагається категорично робити лише англійськими фунтами, а не «совнапірцями».

Сама реклама «Совторгфлоти» друкована в Москві на доброму папері; на першому плані на ній у фарбах чудово намальовано мулу. Це в той час, коли в СССР релігія трактується, як «дурман», священників виганяють, а церкви обертають в сінема або просто в шинки.

Московська фінансова криза відбивається і на тутешніх совустановах: звільняють цілими сотками зовсім, а крім того роблять ще й так, як і не всі навіть буржуазні підприємці: звільняють, а потім приймають назад, але з платнею втричі меншою.

В московських колах у Персії багато балачок про Україну. Думают, що в разі якогось закологу в СССР українці всі об'єднуються і годі вже навки не бачити Московщини ні того краю «где весь обильем дшлет», ні молодших річок, ні пшенишного хліба... Просто, хоч плач...

Лист з Ставропольщини.

XIII.

Я поки ще живий, тільки обскублений отак, як Щеглоков московськими д'яками та підданими в князці Черніговка Костомарова. Херсонських людей наїхало сюди до нас гибель, тут, зімують багато коней, а то й так з семействами наїхали та зімуються тут. Котрий явиця сюди, то просто жалко дивитись на його — обірваний, облатаний і змучений, що просто непохожий на чоловіка, а на якийсь опудало. Розказують про своє життя, що така біда, що хоч живим закопуйся в землю; в кого була яка коняка, повозка, молотилка, упраз, килими, рядна все сюди до нас повивозили на продаж. Суша в Херсонські, Катеринославські та Тавричеські г. г. була така, що через пилону й світа не видно. Хліб зовсім не вродив, а здирства безперестані. У нас буцим вродитось, але все одно не стане, бо щодня їздять по хатах наші хлібозаготовителі — і дай, дай хоч тріски та дай; молоти не дозволяють, а мелете — висівати, «їж мужло прокляте з висівками». Оце недавно один дядько висказався на проти цього, то його зараз арештовано, а він сказав їм: судить мене, висплайте куди хочете, тільки не туди, де люде свободою і е пользуються такою, як оце ми в СССР. Хліб який уродив тепер влада забрала до чиста і на насіння не лишила, а обіцяє видать нам якийсь чистосортне; люде приїзжі купили собі тут потрохи хліба до дому для сімейства, пуда по два, по три, то пишуть, що в Зламенці у них відібрали той хліб; не дозволяє влада провозити ні звідки хліба і сама не дає голодаючим, просто хоч пропадай. При тім єдиноличним хліборобам не дають хлібонашити, а заганяють силою в комуни, а в комуні хто пробуде та вирветця, то прсклинає на чому світ стоїть того хто цюю комуноу та совітську власть видумав. Вам колись інтересно було читати Тобілевича «По-над Дніпром», але ви лиш читали, а на практиці не були й не бачили, а я при совітські власті на собі випробував.

У нас тепер во главі совітської власті сидять лодарі, вори, розбійники, дунугубці і от така шайка заганяє люде в габуни, навязує на шию ярмо, щоб не міг з нього випрягтися, а самі тільки ходять з портфелями та паганами за людем та поганяють та обдирають. Яку хто маншду мав хто з нас, то відібрали і рішили такого хазяїна права голосу, збо шей вислали в Архангельську губерню, бо такий важуть враг совітській власті. Тепер вже у нас ліхто з хліборобів не хоче совітської власті, а кажуть, щоб хто кинувся воювать нас, то ми б ще й самі помогли б, не то щоб відбивагись. А що український народ, то жде як Бога з неба якого шаштєв'я, бо на Україні ще гірше мучать народ, ніж по других автономных республіках. Але скоро, скоро почеться велика брань у нас; яка б і е була гребля, а як вода напре на неї, то все ольо розірве. Ця наша андхрїська влада добута мечем, і від меча вона і погине.

У нас в газетах пишуть, що по заграниччю дуже народ бідує, чи правда цьому?

Посилаю вам уривки з газети, щоб ви бачили, що я вам про наше життя правду пишу.

1929, 12. III.

---

3 міжнародного життя.

Колоніальне питання. — Італійські вибори. — Мова у Ватиканській держави.

Як відомо, згідно з договорами, що закінчили велику війну, Німеччина позбулася не тільки частини своєї державної території в Європі, але й усіх своїх колоній за морем.

Європейські території стали державними територіями німецьких

сусідів, і надій на їх поворот, коли в Е році не настає якоїсь більшої завірюхи, немає. Інша річ з колоніями. Колонії одібрані од Німеччини, але у власність їх ніхто не дістав. Вони стали наче б то під суверенний догляд Ліги Націй, яка з свого боку передала їх для урядування та використання де-кільком великим державам.

Колоніяльні мадали дістали головною чином Англія та Франція. Так само поступило було і з деякими територіями, що належали до війни Туреччині на бережжях Середземного моря та в Аравії.

Однак, мадали дано було не на літ, а на певний час, і в 1931 році, як то встановлено мирними договорами, Ліга має переглянути питання розподілу колоніяльних мандатів між державами, що вийшли переможлими з великої європейської війни. Термін цей ще не настає, але надії зв'язані з ним, час од часу виразно виступають уже й тепер на поверсі європейського міжнародного життя.

Що-до надій мандатних держав, то їх сформулювати можна дуже просто, хоч гоїти їй не виявлено в пресі цих країн. Справа тут проста: мандатарні держави не мають ніякої охоти одмовитися од тих прав, що дісталися їм до рук. А для того, щоб так воно й засталося справді та далі, беруться відповідних заходів. Колишні турецькі — аравійські та середземні — провінції майже всі уже перетворені в самостійні держави, зв'язані з мандатарною державою чи то договорним союзом на певний довший ряд літ чи то прагною або фактичною протекцією. Що-до колишніх колоніяльних земель Німеччини, то вони одна за одною включаються в систему давніх колоній в такій спосіб, щоб зв'язок той був більш-менш органічним, а тому трудно було б його порушити. Так англійці давно вже включили німецькі колонії Камерун і Тоголанд до своїх сусідніх коронних колоній, а в останній час, як то було згадано на цьому місці, планують утворення на сході Африки нового домінійону, до якого крім коронних земель, мала б ввійти ще й німецька колонія Танганайка.

Робиться це, однак, цілком в легальний спосіб, бо в самому мандат знаходиться пункт, що дає мандатору право, коли він того хоче, включити мандатну територію до «союзу чи федерації митної, фискальної та адміністративної з сусідніми територіями». Формально, за Лігою Націй застається її право взяти назад мандат, скажемо, на Танганайку од Англії та передати його якійсь іншій державі, але фактично це мабуть уже на завжди не можливо. Не можливо вже тому, що при тому були б, перше за все, порушені права населення та скривджені інтереси його. Бо ж таки це справді не те само: бути частиною домінії, себ-то самостійної держави, чи знову повернутися на становище безправного колоніяльного населення, все одно до якої б держави не була причислена та колонія. На таке зниження прав населення Ліга Націй ніколи не піде, бо будь-що-будь — *noblesse oblige*. Те саме *mutatis mutandis* можна сказати й про становище колишніх турецьких провінцій. Надії мандатарних держав оборонені міцно.

Цим надіям німці протиставляють свої. Час від часу в німецькій пресі з'являються статті, які вказують на те, що Німеччина не замриглася із втраатою своїх колоній, і замиритися не хоче, чи не може. Німецький народ, мотивує німецька політична опінія, задихається на своїй обрізаній території. Немає ринків, нема куди вислати лишки свого населення, нема де йому прикласти сили своєї праці. Без колоній Німеччині не сила виконувати колосальні грошеві обов'язки, накладені на неї переможними державами. Колонії, — коли не всі, то принаймні значна їх частина, — мусять бути повернені німцям. Пробігали газетами чутки, що колоніяльне питання підіймалося німецькою дипломатією кожного разу, коли до того була нагода: в час вступу Німеччини до складу Ліги Націй, в час Локарнського пакту і т. и. Але все те було більш-менш спробою, підготовними кроками. В цілому питання це безперечно буде поставлено німцями лише в 1931 році, коли в Женеві на порядку денню стоятиме спеціальний пункт про перегляд розподілу колоніяльних мандатів. Як воно буде

вирішено, сказати зараз не можливо, бо не можливо навіть приблизно уявити собі, який буде на той час збіг обставин міжнародної політики.

Велике заінтересовання в перерозподілі колоніальних мандатів виявила й Італія, яка вважає себе обділеною в цій справі мандатною комісією Ліги Націй, бо не дістала нічого. Аргументи ті самі, що їх наводять на свою користь і німецька преса: перенаселення, відсутність ринків то-що. Аргументи ці подаються не лише італійською пресою. За ними стоїть офіційно ціла італійська дипломатія і сам Мусоліні, що не раз виступав з промовама на ці теми. Ідеологічні італійські побажання в цьому напрямі може йдуть трохи задалеко, бо не спиняються вони й перед перспективою перетворення цілого Середземного моря в *mare nostrum*, *mare Romanum*, але їм бракує й реальних означень цих бажань. Досить нагадати про заяви Італії в час пересправ великих держав з приводу Танжера та Мароко, про італійські виступи з приводу французького мандату на Сирію і т. и. Приводів не бракуватиме й далі, і в 1931 році Італія без сумніву буде стояти в перших рядах тих держав, що вимагатимуть для себе колоніальних мандатів і на підтримку своїх вимог кине всю силу своєї дипломатії та своєї міжнародної ваги. Начеб-то несподівано, але цілком логічно серед держав заінтересованих на колоніальних мандатах, з'явилася й Польща, поки-що, однак, як здається, напівофіційно. Питання це піднесено Лігою про морське та річне пароплавання, і дискусія над ним переведена зараз цілою польською пресою. Більшість аргументів, якими обсновують Ліга й преса права Польщі на колонії, тотожні з наведеними вище аргументами німецькими та італійськими, і над ними нема чого спинятися. Але до цих аргументів додано ще один, над яким не легко буде й Лізі Націй перейти до порядку денного, не зваживши його по суті. Аргумент цей такий, переказавши його короткими словами:

Польща має не теоретичне право на ті чи інші колонії, а реально, виправдане право на частину німецьких колоній, од яких зріклася Німеччина, підписавши Версальський трактат. Ці колонії набути були тоді, коли до складу німецької імперії входили польські провінції — Познань та Верхня Силезія, які зараз стали складовою частиною польської республіки. Набуваючи свої колонії, Німеччина поруч з німецькими силами, використовувала й сили, гроші й працю польського населення означених провінцій, тепер польських. Тому разом з тими прові: ціями Познанню та Верхньою Силезією до Польщі має відійти й відповідна частина німецьких колоній. Цю частину згідно процентному відношенню, можна обчислити приблизно на 300.000 кв. кілом. На цій підставі Польщі при всяких умовах мусить вимагати для себе цю частину німецьких колишніх колоній, незалежно од того, як буде вирішено долю решти німецької кол іяльної імперії.

Аргумент цікавий, у перший раз поставлений в міжнародній площині. Те чи інше вирішення його особливо важливо для нас, українців. Бо ж наше становище що-до Росії та її колоній літерально тотожне з становищем Польщі до Німеччини. Росія багато з своїх колоній набула вже тоді, ксли Україна входила до її складу, і наше право на певну їх частину виправдане жертвами українського народу.

* *
.*

24 березня відбулися в Італії вибори до нового парламенту, організованого на фашистський лад. Своєрідні вибори і своєрідний парламент, який власне мав би дістати якусь іншу назву, остільки він неподібний до звичайного типу європейських представних установ. Одміни ці переходять через цілу парламентську структуру, зачинаючи з першого

кроку — вибору кандидатів — і кінчаючи кроком останнім — голосуванням.

Нова фашистська система парламентарна має такий вигляд. Ціла Італія складає всього тільки одну виборню округу. Для голосування — таємного — предкладається всього тільки один список кандидатів в 400 членів майбутнього парламенту. Виборець немає права закреслити якесь ім'я та вставити нове. Він може лише голосувати або за список, або проти списку, для чого йому й дається на руки два бюлетені: один, в національних італійських барвах, означає — з а, другий, білий — п р о т и.

Список кандидатів складається в такий спосіб. До Верховної Ради фашистської партії подаються відповідними, означеними організаціями списки людей, яких вони хотіли б бачити членами парламенту. Усіх таких кандидатів може бути лише одна тисяча, і розподіляється це число так. Чотири п'ятини, себ-то 800 кандидатів подають визнані фашистськими законом об'єднання роботодавців та робітників всіх професій, од хліборобства до індустрії всіх гатунків. Решту — 200 кандидатів — подають різні інші організації, а саме: університети та високі школи — 30; урядовці публічних установ — 28; воєнні інваліди та інші військові організації разом — 30; пенсіонери — 45; учителі середніх шкіл — 15; учителі народних шкіл — 10 і т. и. Не позабуті навіть і Клуб туристів та Олімпійський комітет, які мають право подати кожний ім'я одного кандидата. Усі ці кандидати розглядаються Верховною Радою, яка й вибірає з них 400 достойних, приймаючи однак на увагу ту обставину, що з них половина мусить бути взятою із членів попереднього парламенту, щоб не переривалася без потреби тяглість справ і традицій.

При такій виборній системі можна сказати, що 24 березня власне не було парламентських виборів, а відбувся плебісцит, на якому було поставлено одно питання: хто за фашистський режим і хто проти нього. Плебісцит випав рішуче на користь Мусоліні. Із 9.650.570 зареєстрованих виборців голосувало 8.650.740, себ-то майже повних 90 %, в той час як на парламентських виборах 1921 року в голосуванні брало участь лише 58 %, а в 1924 році — 63 %. З поданих голосів на користь фашизму припало 8.506.576, себ-то майже 98,5 %, проти режиму ж подано було лише 136.576 голосів.

У парламенті 1921 року фашистів було 70, в 1924 році їх стало 300; новий парламент не має ні одного не фашиста. Перемога Мусоліні, без сумніву, блискуча, але не така вже довершена, як то було в історії при аналогічних плебісцитах. Так, 125 літ тому назад, коли Наполеон стверджував плебісцитом здобуту ним імператорську корону, проти нього висловилося всього тільки 2.569 французьких громадян. 136 тисяч противників фашистського режиму — цифра, звичайно, невелика, але це фермент, це — самі сміливі, бо ж вибори, будь-що-будь, велися під гаслом: Хто голосує проти, або утримується, той зрадник і дезертир!

*
*
*

Латинська мова досі вважалася мовою мертвою, хоч і була офіційною для католицької церкви. З часу утворення держави М і с т а В а т и к а н у мова ця начеб-то вступає до товариства живих, бо виголошено її державною. Однак, оживлення це зроблено лише на половину, а може й того менше, бо правила що-до мови у Ватикані встановлено такі. На території Ватиканської держави говоритимуть, як і раніше то було, по італійському. Дипломатичні зносини вестимуться французькою та італійською мовами, а латині додано до них лише для усіх пересправ. Урядовці ж Ватиканських державних установ, крім латині та італійської мови, мають знати ще одну з таких мов: французьку, німецьку, англійську, іспанську, або португальську. Крім того, в спеціальних установах будуть люде, що знатимуть всі слов'янські мови та всі східні мови. Взагалі у Ватикані зведено в систему повний універсалізм що-до мов, бо це такі єдина система, що відповідає інтересам його, роскиданним по цілому світі та серед усіх народів.

O b s e r v a t o r .

3 преси.

Загальні умови, в яких провадилося слідство і судова розправа вбивці Гогозного Отамана, та специфічні особливості французької процесуальної процедури карної, про яку так багато останніми часами говорять і французькі газети, не дали змоги в'яяснити до краю на процесі всієї тієї картини того страшного злочину, розгорнути перед судом увесь матеріял, який викривав нитки, що в'яжуть убивцю з червоною Москвою. Багато зостається в справі неясного, темного, що лише з часом вийде на світло денне.

В варшавській газеті «Ерока» з 27 березня с. р. знаходимо під заголовком — «Луна процесу Шварцбарда — дивна голя пана Бурцева» лист Іллі Добковського, якого оборона Шварцбарда при гаскавій допомозі п. Бурцева і російської преси оголосила сього часу «провокатором», щоб позбавити ваги його надзвичайно цінні посвідчення, які встановлювали безперечний зв'язок між убийцею і боїшеєиками.

У зв'язку з процесом і бивці Отамана Нелюри — Самуеля Шварцбарда — виступив я в свій час як в пресі, так і на слідстві на підставі зібраних мною даних із твердженням, що Шварцбард був сліпим зяряддям ПІУ і, яко такий, виконав акт терору іа особі українського вождя.

Хоч сам я є жидом, але іє поділяв ніколи того хибного становища жидів шовіністів, які зробили із Шварцбарда героя, — бо цілком я є свідомий тих негативних наслідків, що довго ще будуть тягарем лежати на українсько-жидівських відносинах по процесі Шварцбарда і будуть шкودити обидьом народам. Моя позиція в процесі Шварцбарда не була одинокою в жидівськїм суспільстві — цілий шерег жидівських організацій, а між ними американська демократична організація Джойнт з Маршалем іа чолі, а так само група сіюістів французьких із відомим адвокатом Коркосом на чолі зайняли позицію аналогічну до моєї.

Одноче тому що виступ мій в процесі Шварцбарда міг мати значіння рішаюче, то ті, кому залежало, а ігську випраєдуючому, зачали ширити про мене чутки, ніби був я в свій час агєнтом царської охрaнки. Лист такого змісту вивправив: відомий російський діяч В. Бурцев до Сльозберга, який був свідком оборони Шварцбарда. По закінченню процесу я звернувся до Бурцева, а одночасно і до Ліги Оборони Прав Людини й Громадянина в Парижі з проханням, щоб Бурцев дав докази мого ніби провокаторства, але Бурцев в листах адресованих одночасно і до мене і до Ліги, з дня 26 грудня 1928 року, 17 і 18 серпня того ж року, виразно засвідчив, що за провокатора мене ніколи не вважав, а лише, коли довідався, що я маю виступити на процесі, яко свідок обвинувачення, чим міг спричинитися до вироку осуджуючого, а це було б на руку, на думку Бурцева, інтересам українських сепаратистів (циую з листа Бурцева з 17 серпня 1928 року) — тільки тоді «поставовив», пише Бурцев, — «осгеретги суд, щоби вам не вірив».

Виходить з того, що Бурцев, хотючи позбавити сили моє знання, вважав за можливе, щоби врятувати Шварцбарда од кари, закинути мені під час процесу — службу в царській охрaнці, а одночасно веде особисті рахунки зі мною, які мав ще з часів революційних. Коли ж я віддав справу до Ліги Прав Людини, Бурцев одкликав своє обвинувачення.

Факт той набуває ще більшого значіння, на тлі листа колиш-

нього привідці російських соціалістів-революціонерів Мінора до Ліги з дня 5 липня 1928 року, в яким то листі Мінор визнає, що «ніколи не вважав, що п. Добковський був провокатором».

Таким побитом Бурцев свідомо допустився чуда, який кваліфікується, як виправдання в блуд суду і громадської opinio; а все це через те, що не хотів допустити в процесі Шварцбарда обвинувачуючого вирок, роблячи тим цінну прислугу ПІУ. Чого ніхто з емігрантів російських, які боряться з українським рухом, не зробив. Бурцев бо вважав, як то виходить з його листа, виправдуючий вирок за компрометацію українських сепаратистів, в боротьбі з якими всі засоби, навіть безпідставні оскарження в провокації, добрі.

Тому що справа ця має значіння громадське, — уважав за слушне подати її до відома громадського за допомогою шаховної редакції.

Примедную вирази глибокої пошани.

Ілл'я Добковський.

Варшава. 25 березня 29 року.

Подаючи уривки з того листа, краківський «Czas» ч. 79 з 7. IV слушно зауважує:

Лист той не потребує коментарів. Ходить про те, чи і в якій мірі ревеляції п. Добковського відповідають дійсності.

Не можна не погодитися з краківською газетою, і цілком зрозуміле те заінтересовання, з яким ми дождатимемо вияснення цієї справи, що кидає світло на обставини, в яких відбувався процес.

* *

«Социалистический Вестник», орган московських меншевиків, що виходить в Берліні, ніколи не страждав на українофільство. Проте його кореспондент в ч. 6, певно мимоволі, пише про настрої на Україні інтересні речі.

«Трапилось мені побувати і в українському селі. Настрій там такий же (як і в Московщині. Ред.), але з додатком націоналістичного шовінізму і націоналізму. Дуже сподобався й на те, що тут широко працюють і діють і організації, які готують сепаратистський рух. «Москалів» знають якнайлучче і основний мотив злов той же: «що ми від них маємо». Настрої ці мають ся і в селі, і в місті і навіть у частині українських комуністів. Українська влада з цими і астроями рахується і дивиться крізь пальці на самі яскраві їх прояви — чи то з співчуття чи то через побоювання».

Розуміється, московському меншевику від такого підупаду московського великодержавного престижу стає моторошно, і він готовий з жалем констатувати і безсилля, і зраду центру московської мугутності і культури.

«Настрої українського сепаратизму добре відомі і в Москві, де всякими способами пильнують підтримувати добрі відносини з «домініоном», замовчувати неприємні питання і де і єрять часом не від того, щоб підластитися до українських націоналістів».

Найменша уступка Москви традиційному духорі — винищення

українців — навіть російським с.-д. здається вже чимось неймовірним і вони з мухи готові зробити слона. Досить в Москві виставити «Наталку Полтавку», як всі московські централісти закричать на всі голоси про засилля і гедве не про завоювання Москви Україною. В нещасній подорожі українських комуністичних письменників на Лубянський Парнас навіть «Соц. Вестник» вбачає щось таке страшне, що й сказати годі.

«Організуються своєрідні «міжнародні взаємовідносини» і улаштовуються гри в візити й контр-візити в межах Союзу. Приїжджають до Москви і Ленінграду делегації українських робітників. А недавно прибули українські письменники. Хто були ці юнаки і в чому саме їхні літературні заслуги — це не завжди знали не лише ті «москалі», що їх частували, а мабуть і самі ті, кого частували. Але прийняття їм зробили таке, що бідні совітські письменники, що не мають щастя лисати по українському, тільки облизувалися. Славнозвісна московська гостинність, приправлена промовама і тостами, розгорнулася оп'як».

Але маю того, що трапився такий хатній скандал, вилізло українське шило з московського мішка ще й на зовні.

«Говорять, що навіть чужоземні дипломати зацікавилися: що мовляв це все має означати? А знавці багатодумно відповідали пошепки: «хохли!» і розводили руками».

Щоб прикрити престиж милого йому єдиного й неділимого тіла, що розлазиться по всіх рубцях, кореспондент «Соц. Вест.» так прикриває і замазує український скандал «в благородном расейськом семействе»

«посеред сварки, що кипить, ніхто не хоче, розуміється, ускладнювати становище ще боротьбою з українськими сепаратистами взагалі і з їхнім комуністичним гніздом з окрема».

Чим далі, то не легше бідній Москві!

* *
*

Московська психологія оригінальна, її аршином не зміряти... Беруть — не дякують, але попробуйте запитати про загарбане. Що найменше це буде називатися претензією. Так принаймні дивиться на справу газета «Посл. Новости», що подає вістку про таку «жахливу» вимогу («Посл. Нов.» з 28. III. с. р.):

«Український совітський уряд поставив урядові РСФСР питання про поворот на Україну цілого шерега історично-культурних цінностей, що свого часу були вивезені царським урядом до Москви і Петербургу. Український уряд вимагає до 3-х тисяч картин, скульптур, археологічних колекцій, старовинних книжок і документів. З «Оружейної Палати» мусять бути повернуті гармата, вилита Мазепою в 1705 році, п'ять запорізьких прапорів і козачих значків; з Петербурзького Ермітажу — 17 запорізьких клейнодів (курічні прапори, забрані під час знищення Січі) і т. и.»

Ми боїмося, що так таки люде, які вирости на Іловайському нічого у всьому цьому і не зрозуміють. Якісь перевозки, невідомо для

чого. Один раз з Київа до Москви, потім з Москви до Київа, а все ж цеж «Матушка-Расея». Подумати, — який жах? Чи ж тут справді можливо розібратися? Значно простіше так, як це підказує історична натура «собіранія» — забірай все, що погано лежить, і віддавай лише тоді, як вже придушать так, що дітися немакуди.

А про те, що буде з цим «перевозом» — побачимо.

* * *

Закони прогресу впливають і на людей. Як доказ цьому, В. Панейко, який, як відомо, стояв за дуже «тісні» взаємостосунки України з Росією, сьогодні вже пише в «Ділі» (ч. 75 з 5. 1V. 1929) з приводу смерті маршала Фоша:

«Щось зісім років тому ваш співробітник кинув був на папір зміст брошури, яка — чому не признаєся? — особливої слави йому не принесла. Сам він нині вже з де-якими своїми годішніми висновками не міг би погодитися. Зосібна він уважає сьогодні абсолютною помилкою думати, що Україна (очевидно соборна, в повноті своїх сил Україна) могла би едовольнитися у взаєминах з Росією яким-небудь иншим, нижчим становищем, ніж становищем вповні самостійної, на зверх і в середині держави, зв'язаної з Росією тільки військовою коабельцією і політичним союзом міждержавного права для взаємної безпеки кордонів в Європі і для кондоміній в Азії».

От така еволюція сталася із п. Панейком за вісім літ. Але все ж — не дуже велика і не завершена ще в своїх кінцевих висновках. Бо ж він «становище вповні самостійної» України зразу ж урізує твердженням, що вона буде «зв'язана з Росією тільки військовою конвенцією і політичним союзом міждержавного права». І це в цілях «взаємної безпеки кордонів в Європі і для кондоміній в Азії». Про якусь «спільність» України з Росією не договориє п. Панейко.

Заждемо, аж пройде ще вісім літ. Може, нова еволюція відкриє таємничі сторони сьогоднішньої еволюції. Поки ж твердження п. Панейка мало чим різняться від засад і позицій С. Косіора та йому подібних.

З широкого світу.

— Вбито, як думають на політичному ґрунті, головного редактора Загребської газети «Новості» Т. Шлегеля.

— Переговори Англії, Франції й Італії з Румунією в справі юрисдикції міжнародної Дунайської комісії на участку Галац-Браїла закінчилися погодженням.

— Большевицький комісар торгу Микоян заявив про підвищення закупної державної ціни на хліб на 20%. Це підвищення розглядають, як капітуляцію московського уряду перед селянами.

— Уряд Сполучених Штатів Північної Америки встановив на рік 1929-1930 (з 1. VII по 1. VII) такий процентаж емігрантів по країнах:

Українці у большевицькій тюрмі в Читі у 1922-23 р.р'

Франція — 3.000, Німеччина — 26.000, Англія — 65.000, Ірландія — 18.000, Італія — 6.000, Японія — 100, Росія — 2.700.

— В Берліні згоріли імперські поштові майстерні.

— 23 березня розпущено датський парламент. Нові вибори призначено на 24 квітня.

— Турецький парламент ствердив закон про папіровий грошовий оборот в межах не більше 158.748.653 турецьких лірив.

— Помер відомий французький генерал Сарайль, бувший головний командант союзного війська в Салоніках. Поховано його в Інвалід, в Парижі.

— В травні має відкритися в Познані загальна Польська економічна виставка.

— Англійська промислова делегація в складі 90 душ прибула до Москви для переговорів про унормування торговельних відносин. Але, як пишуть газети, англійці вже не ховають свого незадоволення й розчарування.

— Американський федеральний суд відкинув скаргу державного французького банку про арешт совітського золота, депонованого в американських банках.

— Американські вартові берегові кораблі потопили після гарматного обстрілу англійський корабель «Г'м alone» («Одинокий»), який, будучи запідозрений в контрабанді спиртного, на вимогу дозорців не захотів підлягти оглядові.

— Коло французького порту Булонь німецький атлантик «Седлец» наскочив на рибальський корабель «Елес» і розрізав його на дві половини. Утопився один матрос.

— В Гамбурзі згорів майже закінчений великий пароплав «Європа». Збитків нараховано на 50 мільйонів марок.

— Еспанські авіатори Жіменез і Іглесіас перелетіли без спуску з Еспанії до Бразилії.

— Французький уряд вніс закон про екстраординарну пенсію вдові померлого маршала Фоша в сумі 100.000 фр. річно, а крім того подав думку про доживотне користання родиною будинком на Рю де Гренель в якому жив маршал.

— Населення Греції, що у 1828 році рахувало 753.400 душ, в 1928 році має 6.204.684 душі.

— Архидієпископ Кентерберійський після візиту в Агенах побував в Александрії, Єрусалимі, Софії, Білгороді і Букарешті.

— Дирижабль «Граф Цепелін» після подорожі до Єрусалиму повернувся назад до Фрідріхсгафена, пролетівши 8.000 кілометрів.

— Французька Медична Академія одержала відомості про значне збільшення в Марселі випадків захворювань на проказу.

— Турецький міністр закордонних справ має відбутися подорож до Риму й до Берліну.

— Рівець озера Немі знижено остільки, що показалася перша галера Калігули. Як і передбачалося зверху, вона дуже ушкоджена попередніми спробами підняття.

— В Фано в Італії відкрито 140 могил солдатів карфагенської армії Газдрубала, що мала тут бій з латинцями в 207 році перед Р. Хр.

— Через посуху в лісних частинах Франції почалися лісові пожежі.

— У Франції коло Дом (деп. Дордонь) знайдено стоянку людини кам'яного віку.

— Сербська королівська родина має прожити де-який час в столиці Хорватії — Загребі. Прибуття її туди очікується на початку травня.

— В Тунісі в наслідок дощів розлилися річки. Повідь паробила багаті шкоди.

— Коло берегів Родоса в воді знайдено статую богині Венери

Хроніка.

3 Великої України.

— Річний акт УАН. — В будинку Академії відбулися 11 березня річні збори Ради УАН, присвячені річному звіту Академії. Вступне слово та звіт про діяльність установ при Раді зробив вик. обов. неодмінного секретаря УАН — академик Корчак-Чепурківський («Пр. Пр.» ч. 60 з 14. III).

— Нове наукове товариство в Києві. — У Києві заспівано філію Української Асоціації фізиків. Ця Асоціація об'єднує фізиків, що провадять наукову й педагогічну роботу. За науковий орган Асоціація має журнал «Українські фізичні записки», які в Києві видає Науково-Дослідчий фізичний Інститут. Асоціація має філії в Харкові, Києві, Одесі й Дніпропетровському. («Пр. Пр.» ч. 61 з 15. III).

— «Словник діячів України». — Комісія при УАН для складання біографічного словника діячів України обміркувала план видання першого тому словника — на літеру А. Центральною працею в цьому томі буде біографія проф. В. Б. Антоновича. Опрацювати план цієї біографії та розподілити її між авторами доручено В. Міяковському. («Пр. Пр.» ч. 63 з 17. III).

— Виставка проєктів пам'ятника Шевченкові. В Харкові в будинкові ім. Блакитного відкрилася 11 березня виставка проєктів пам'ятника Шевченкові. Вступне слово на відкритті виставки сказав акад. Багалій. («Пр. Пр.» ч. 59 з 12. III).

— Увічнення пам'яті Коцюбинського. — Винницька окружна комісія для увічнення пам'яті М. Коцюбинського виголовила три меморіальні таблиці, якими буде відзначено три будинки у Винниці, де жив і працював Коцюбинський.

Винницька комісія викликає Київську, Житомирську, Одеську й Могилівську округові комісії та наукове т-во ім. Шевченка у Львові — відкрити в роковини смерті Коцюбинського — 26 квітня — меморіальні таблиці на будинках у Києві, Львові, Житомирі, Одесі й Криворівні, де жив і працював письменник. («Пр. Пр.» ч. 59 з 12. III).

— Шевченковий вечір. На Шевченківському вечері на харківському паровозобудівельному заводі виступив з промовою від Інституту Тараса Шевченка — акад. Багалій. Після промов було продемонстровано фільм «Тарас Шевченко». («Ком.» ч. 61 з 15. III).

— Концерт на користь жидівських колоністів. Київська окружна філія ОЗЕТ влаштувала 25 березня у державному оперному театрі великий концерт з участю найкращих артистів драми та опери. Прибуток від концерту пішов на користь т-ва землепорядкування жидів. («Пр. Пр.» ч. 61 з 15. III).

— Всесоюзний сільсько-господарський перепис. — Рада Праці й Оборони в Москві вирішила перевести на всій території СРСР в 1930-31 році всесоюзний сільсько-господарський перепис. («Ком.» ч. 60 з 14. III).

— Двохтижневик ошадности провалився. Продовжено його було до 1 квітня, бо сума вкладів майже не зростає. Вклади, як і робилися селянами, то на самі дрібні суми. («Пр. Пр.» ч. 62 з 16. III).

— П р и с у д. — Виїздна сесія Винницького окружного суду в селі Ситківцях розглянула справу про вбивство активістки в с. Новій Крапивні—Насті Мельничук, яка підчас останніх перевиборів сільської ради виступала проти «куркулів та їх спільників», домагаючися позбавити їх виборного права, як пише «Комуніст» ч. 57 з 9. III. Судь виявив, що «настрєнчили хуліганів та паліїв убити Настю Мельничук» — «позбавлений виборного права куркуль Зинич та петлєдорівський старшина Ломана». Їх і присуджено до розстрілу. Тих же, що вбивали засудженого — одного до 10 років і двох до 8 років ув'язнення.

— У к р а ї н і з а ц і я. — На всеукраїнському з'їзді студентства з доповіддю про українізацію високих шкіл і в Україні виступив заступник наркомпроса УССР Приходько, який зазначив, що українська культура й українізація зокрема ще не посідає належного місця по високих школах України.

В 1923-24 році українці по високих школах становили 43%. В 1928-29 р. було прийнято українців 62,8%. Темп українізації одначе далеко недостатній в порівнянні з цими цифрами. Офіційні статистичні дані говорять, що індустріальні високі школи українізовано на 35%, сільсько-господарські на 69%, а педагогічні — на всі 100%. На самому ж ділі, із слів докладчика виходить, що офіційні дані завже перебільшені. Наприклад, на харківському сільсько-господарському інституті раптова перевірка виявила, що він українізований усього тільки на 10%, тоді, як після офіційної статистики українізацію цього інституту переведемо на 70%.

Такі малі результати в українізації вищої школи Приходько

пояснює тим опором, який виявляють професори. «Від деяких професорів доводиться відчувати нахабний опір українізації», — каже Приходько. Так, проф. Толстой в Одесі одверто заявив, що він, не хоче вивчати українську мову і що лектори, які читають лекції з української мови, є ренегатами. Проф. Демец теж одверто висловив своє негативне ставлення до українізації. Говорючи далі про студентство, Приходько зазначив: «Треба сказати одверто, що від студентства ми не тільки не зустрічаємо підтримки що-до здійснення директив партії та уряду про українізацію, а часто-густо доводиться бачити байдужність...». («Ком.» ч. 61 з 15. III).

— Жидівська колонізація. — Голова Комзету прийняв у себе представників десяти американських газет, яким дав в справі жидівської колонізації такі інформації. Між урядом ССР та «Агроджойнтом» складено зараз нового договору. За старим договором «Агроджойнт» фінансував безпосередньо жидівських колоністів. За новим договором, кошти на землевпорядкування жидів «Агроджойнт» дає совітськом урядом, як позику, яку треба буде сплачувати через 17 літ після того, як її внесуть рівними частинами протягом десяти років. Згідно з договором совітський уряд що року на жидівську колонізацію буде з державного бюджету відпускати суму, не меншу 2 мільйонів карб. на рік. Цього року більшовики уже приділили на потреби жидівської колонізації 2.100.000 карб. з державного бюджету.

Голова Комзету зазначив, що робота «Агроджойнту» має широкі перспективи на найближчі роки, а саме на півдні України та в Криму. «Агроджойнт» збільшив свою роботу в Криму й це привело до необхідности приділити в Криму для жидів нові землі. Уже призначено більшовиками в Криму участки для нових 15 тисяч жидівських родин. («Пр. Пр.» ч. 61 з 15. III).

— А н т и с е м і г и з м. — В м.

Риково, на одному з заводів в кооперативній фабрикальному цеху працює, як служка, жидівка Кузінська. Службовці кооперативу завжди говорять їй: «І чого прийшла ти на завод? Чому це торгуєш на базарі? Ну нічого — жидів скоро будуть різати».

На тому ж заводі, в коксовому цехові жидові Дробові десятички дають завжди найгірші і найтяжчі роботи. Коли він, поскаржився зміньому майстрові, то цей останній відповів: «Всіх нас, жидів, побити треба, або перерізати». Коли після цього Дроб звернувся із скаргою до обер-майстра, дістав відповідь: «Знаємо ми вас, жидів, в Палестину вас треба вислати». Назвавши Дроба «жидівською мордою», обер-майстер вигнав його з хати.

— В деяких школах згідно з директивами Наркомпросу вивчають і жидівську мову. Під час навчання учні, оточуючи класу (семирічка ч. 1 в Риково), кричали: «Жиди зібралися вивчати жидівську мову». Навчитель жидівської мови завжди чує позад себе під свист і регіт дітей: «Жидівський учитель». («Ком.» ч. 49 з 28. II).

— На Північній копальні в Артемівській окрузі помішник машиніста побив робітника жиди Брінштейна за те, що той хотів напитися з його кружки.

— На Горлівському машинобудівельному заводі група робітників кинула в яму, куди скидають печисть, жиди — робітника Бродецького. По цехах на цьому заводі ведеться також антисемітська пропаганда. Комуністи також заражені антисемітизмом. Під час суперечки між двома комуністами, один з яких був жид, Ващенко кричав жидові: «Я тебе, жидівська морда, викину з виробництва». Другий комуніст Губарьов у розмові з робітниками заявив про те, що «жиди заповнюють ВУЗи, а наших руських не допускають».

Партійні і професійні організації уділяють мало уваги проявам антисемітизму. Так, секретар одного цехового робітничого

осередку Горлівського району заявив, що «у нас в цехах ніякого антисемітизму немає». («Ком.» ч. 54 з 6. III).

— Перед весняною сівбою. — Спеціальна нарада, що відбулася цими днями в Наркомземі, розглянула питання про крайні строки відвантаження зерна на місяці. Нарада визнала за крайні терміни відвантаження для соняшника та бобових культур — 25 березня, для проса — 1 квітня й кукурудзи — 5 квітня. («Ком.» ч. 63, з 17. III).

— Заходами крайового сільськогосподарчого музею в Києві влаштовано два «агровагони», що курсуватимуть на залізничних коліях з метою агропропаганди. Перший вагон уже вирушив до Білоцерківської і Шевченківської округ. («Ком.» ч. 60 з 14. III).

— Хлібозаготівлі за 10 перших днів березня виконано усього на 17% місячного плану. Є такі округи, як Запорізька, Луганська, Куп'янська та Старобільська, де виконано лише 8% місячного плану. («Пр. Пр.» ч. 60 з 14. III).

3 Укр. життя

— Кандидатура на укр. єпископа. — Українська делегація від православної населення Волині, висуває на єпархіального архиєрея Волині єпископа Антонія Марценка, що нині займає посаду настоятеля Мелецького монастиря. («За Свободу» ч. 27).

— 130-тиліття Ів. Котляревського. — Читальня «Просвіти» в Скнилові коло Львова влаштувала концерт, присвячений пам'яті Івана Котляревського, у великій залі Академічного Дому у Львові. Концерт складався з репературу про значіння Котляревського та хорових і сольових точок. Народу було повнісінько. («Нов. Час», ч. 34).

— Святкування 280-тої річниці в'їзду Богдана Хмельницького до Києва відбулося у Перемишлі. Саля, де відбувалося свято, була переповнена. Прибуток пішов на користь укр. інвалідів. («Укр. Голос» ч. 5).

— 35-ги ліття «Сокола Батька». — «Сокол-Батько» з нагоди 35-тилітнього існування упорядкував урочистий показ вправ, на який зійшлося сила люду. («Діло» ч. 60).

— Розв'язання «Союза Українок». — Львівське староство розв'язало укр. жіночу організацію «Союз Українок» за те, що вона ніби займається політикою. Книжки і шафи з майном — опечатало. («Діло» ч. 61).

— Розв'язання «Студентської Громади». З наказу Сенату Львівського університету розв'язано «Студентську Громаду». Причини — порушення статуту. («Діло» ч. 71).

— Нова укр. газета. — В Коломиї зачав виходити «Укр. Купець», що ставить своїм завданням згуртувати укр. купецтво та на своїх сторінках обговорювати всі важніші купецькі справи. Редакція часопису «Укр. Купець» міститься в Коломиї, при вид-ві «Рекорд». («Новий Час», ч. 38).

— Конфіскація «Тараса Бульби». — Коломийське староство сконфіскувало повість М. Гоголя — «Тарас Бульба», яку вид-во «Ока» в Коломиї випустило оце другим видавням. Цікаво, що перший наклад розійшовся без перешкод. («Час», ч. 37).

— Заборона кооперативних курсів. — В Дубні мали відбутися трьохтижневі кооперативні курси, але Дубельське староство відмовило дати дозвіл. Упорядники згорнулися про дозвіл на кооперативні виклади для членів «Укр. Кредит. Т-ва», але і це було заборонено. («Новий Час» ч. 31).

— Інваліди У. Г. А. — Укр. раїське Т-во Допомоги Інвалідам у Львові має в Галичині 9 філій. Т-во удержує з пожертв з'ягалу Дім Інвалідів Укр. Гал. Армії, а інвалідам на провінції виплачує ренти. З кінцем 1928 р. було зареєстрованих в т-ві 863 інвалідів. В минулому році край дав на інвалідів 56.675 зл., а укр. еміграція в Америці й Канаді 47.567 зл. Замітним є те, що укр. кооперативи та читальні «Просвіти» жертвували багато на інвалідів. («Час» ч. 151).

— Свято Шевченка в Ясах. — В першій половині березня в Ясах, укр. культурно-спортове т-во «Громада» урочисто відсвяткувало свято Т. Шевченка. Крім членів «Громади» у святі взяли участь і приватні особи, а з окрема — студенти українці з Бессарабії. В перерві присутні жоложили 500 лев на допомогу голодуючим студентам в Подбрадах. («Час» ч. 135).

— Загроза голоду на Бессарабії. — Бессарабія, що має 3 мільйони населення, zagrożена голодом. Причини — неврожай в попередніх роках і великі холоди цього року. Вже тепер по відомостям голодує дуже багато людей. Жидівському населенню поспішають з допомогою жидівські філантропічні організації з цілого світу. Іншими національностями, зокрема українцями, ніхто не опікується. («Діло» ч. 63).

Газетні звістки.

— Переслідування Укр. Авт. Церкви. — Рада профспілок у Харькові заборонила робітникам складати та друкувати по друкарнях всі видавля Укр. Автокефальної Церкви. Проти видавничої діяльності не-українських церков большевицька влада жадних заходів не вживає («Рідний Край» ч. 12).

— Шевченкова могила над Дніпром. — Село Хре-

щатик ухвалило з 1940-х років перевезення тлінних останків Тараса Шевченка на Україну з Московщини, насипаги високу могилу, на якій буде поставлено хреста з ім'ям великого поета. («Час» ч. 140).

— Кооперативний музей у Харькові. — Вже давно підготовлялися кооперативні установи сов. України до створення кооперативного музею. Тепер довідуємося, що такий має бути відкритим 28 квітня с. р. («Діло» ч. 64).

— Чутки в Одесі. — Населення Одеси, сподіваючися наби недалеких подій на большевицько-румунському кордоні, запасаеться продуктами. Так само ходять чутки, що совіти стягають війська на береги Дністра («За Свободу» ч. 27).

— Пожежа в Деражні. — По вістках з Києва в містечку Деражні спалахнула пожежа. Вогонь знищив більшу частину містечка. Жертвами вогню вдало кілька осіб. («Новий Час» ч. 36).

З життя укр. еміґрації.

У Франції.

— З життя бібліотеки і м. С. Петлюри. — Від квітня місяця чигальня при Бібліотеці відкрита тричі на тиждень: середа — від 6 до 9 год., субота — від 4-9 год. і неділя від 1-5 год. Адреса: 11 Square de Port Royal, (15-17, Rue de la Santé). Сполучення: метро Glacière або St. Jacques. Автобуси: U, U bis, AR (спиняються проти вул. St. Jacques). Недалеко проходить трамвай 47, 82, 83, 84, 85, 91, недалеко так само трамвай 8 і 86 і автобус Н (кінєць).

За останній час почали надходити такі газети й журьали: «Український Еміґрант» (Львів), «Свобода» (Джерсей, Спол. Штати), «Західні Вісти» (Едмонтонь), «Українське Слово» (Яворів), «Кому-

нікат Союзу Укр. Мистців» (Париж), «Елпіс» (Варшава), «Український Філателіст» (Відень), «Український Голос» (Вінніпер), «Нова Хата» (Львів), «Діло» (Львів), «Канадійський Раюк» (Вінніпер). Всього одержує Б-ка 33 ріжних газет та журьалів. З-поміж багатьох редакцій, до яких Рада Б-ки звернулася, де-які ще не обізвалися присилкою свого часопису, а лише одна «Podkarpatska Rus» (орган чеськословацької народної демократії в Ужгороді, виходить в мові чеській) відмовила, бо «наша газета, — як вони пишуть, — не только не украинская, но даже не украинского направления и ориентации, так что для Вашей почт. библиотеки она не может принести Вами предполагаемой пользы. Въ виду вышесказанного просимъ Васъ принять къ свѣдѣнію, что нашихъ изданій какъ для Васъ бесполезныхъ высылать не будемъ». Вважаємо потрібним зазначувати цей факт.

Крім згаданих в ч. 14-15 «Тризуба» осіб, що згодилися бути представниками Бібліотеки, Рада одержала згоду від таких осіб та організацій: «Товариство прихильників книги» на м. Прагу, полк. Недоля-Цибульський — Софія (Болгарія), пані П. Багриновська — Рівне, Євген Олацький — Рим, В. Андрієвський — Білгород, п. М. Забелло — Царьгород, п. Черкаський — Омекур (Франція), п. О. Каложний — Ковель, п. п. Кашинський та Чайка — Відень. Всього дали вже згоду 13 осіб, Наводимо нижче інструкцію п. п. представникам.

— Петиція укр. еміґрації до Ліги Націй. — Як відомо, укр. еміґрація в минулому місяці вирішила подати вдруге (перша петиція була подана в 1926 р.) до Високого Комісара Ліги Націй в справах еміґрації колективну петицію відносно відділення її в окрему національну категорію.

Отож тепер з усіх країн Європи, а особливо з Польщі, Румунії, Чехії, Болгарії, Німеччини, Сербії й Франції почали надходити петиції до Високого Комісара і представника

укр. еміграції в Комісаріяті проф. Олександра Шульгина. Ці петиції вкриті тисячами підписів. Складається вражіння, що на цей раз українська еміграція дійсно зрозуміла свій обов'язок і приклала всіх зусиль, щоб петиція справді виявила її численність, а тим самим дала зрозуміти Високому Комісаріатові, що не можна ігнорувати інтересів такої численної кількості людей. Не обійшлося звичайно і без жалюгідних, але на щастя не численних випадків: дехто не захотів підписати, бо мовляв це робиться з ініціативи «уенерівців», а тому, мовляв, вони не можуть бажати визнання міжнародними чинниками нашої національності.

Розуміється укр. еміграція му- сить на це не зважати, а замість відповіді подвоїти свої зусилля.

— Українська Громада в Кьютанжі - Нільванк (Мозель), Франція, надіслала до Генеральної Ради такого листа:

В імені громадян м. Кьютанжа та околиць, Управа Громади ласкаво просить Високоповажну Генеральну Раду висловити Заступнику Голови Директорії п. Андрію Ливичькому щире привітання з днем його 50-ти літнього ювілею і побажати здоровля і витривалості в боротьбі за незалежність нашої Батьківщини.

Голова Управи (підпис) Маршевський, Секретарь (підпис) Галушко.

— Ш а л е т. — 24 березня с. р. відбулися надзвичайні об'єднані загальні збори членів Громади і Кооперативу. На цих зборах вирішено справу керування кооперативом передати Управі Громади, збільшивши її склад двома членами: Мотивом до цього послужило давно існуючі суперечки між двома самостійно керуючими управами. Після демісії Управи Громади, обрано новий склад її з 7 членів. Головою обрано одноголосно — п. П. Вержицького, заступником — П. Пашина, скарбником — П. Стоцького, завідувач м. культури і освітньою роботою — п. Гречайів-

ського, завідуючим харчуванням — п. Гутовського, завідуючим помешканням і майком — п. Шаповала і секретарем — п. М. Левицького. До ревізійної комісії обрано — п. п. Татарулю головою, Маслюка та Маклая — членами.

— 20 березня с. р. член Громади п. Бушило, впавши з сходів під час роботи, переломив собі ногу. Хворий знаходиться зараз у шпиталю в м. Монтаржі.

У Польщі.

— Організація обходин роковин смерті С. Петлюри. — 28 березня в помешканні Головної Управи УЦК відбулися загальні збори представників укр. емігр. організацій м. Варшави в цілях обговорення справи організації обходин роковин смерті С. Петлюри. На це засідання грбули — від Головної України УЦК в Пельці — голова п. М. Ковальський і полк. М. Садовський, від Укр. Клубу у Варшаві — п. С. Іванович та інж. Ільницький, від Т-ва ім. С. Петлюри — П. Руткевич, від Укр. Правн. Т-ва — В. Завадський, від Т-ва б. Вояків армії УНР — поручник Фартушний, від Союзу Українок — пані С. Лукасевич, від Студентської Громади — Т. Кривоносів, від Варшавської організації Р.-Д. партії — проф. О. Лотоцький та інж. Липицький, від Варшавської організації С.Д. партії — др. Л. Чикаленко. Збори відкрив голова М. Ковальський, після чого обрано було президію комітету обходин в такому складі проф. О. Лотоцький — голова і полк. М. Садовський. Зборами ухвалено роковини смерті С. Петлюри відбути в день 26 травня в одній з ліпших саль Варшави. У програм обходин мають увійти — два реферати, співи метрополітального хору, гра і а багдурі й декламації. До комітету крім президії обрано пані С. Лукасевичеву, С. Івановича, В. Краснопільського, Я. Фартушного та Кривоносова.

— З життя Укр. Клубу у Варшаві.—З нагоди п'ятилітньої річчящі існування Українського клубу у Варшаві встановлено для членів Клубу артистичну відзнаку в вигляді українського жовто-блакитного прапору з тризубом і ініціалами клубу — «УК». Відзнаку цю можуть члени клубу набувати у варгового старшини клубу на четвергових збірках. (Подвалє 16, м. 15).

— Реферат С. Суходола в Кракові. — В неділю 17 березня б. р. на запрошення Крессового Академічного Кола, виголося С. Суходол реферат на тему «Українська справа в ССР». Згаданий реферат зібрав досить поважну кількість слухачів, серед яких не бракувало і визначних діячів польського громадянства. Спіраючися переважно на статистичні дані, С. Суходол торкнувся тих смутних об'явів, які характеризують національє і економічне життя на Україні. Цілою низкою фактів і даних референт яскраво змалював тяжкий гніт поневоленого українського народу і централістичні стремління окупаційного режиму на Україні. Краківська преса присвятила широкі рецензії рефератові. Подаючи зміст реферату, краківський «Час» між иншим пише, — «такі то відношення в державі, газлом котрої — є вільність».

— Шевченкові днів Каліша і. — 17 березня Українська Станиця та українські емігрантські організації м. Каліша та його околиць обходили 115 річницю народження і 68 річницю смерти Тараса Шевченка.

В цей день в станицьному театрі відбулася академія на честь поета, що складалася з трьох частин. В 1-ій частині мішаний станицьний хор виконав «Заповіт» і «Сонце заходить», муз. Роздольського, а учитель станицьної дитячої школи ім. С. Петлюри Степан Кость-Костенько виголосяв змістовний реферат «Шевченко й нація».

В другій частині артистичними силами станиці під режисурою п. Скорцова було відіграно

останній акт драми І. Тогобочного «Мати-Наймичка». Участь брали: п. Тарасенкова — Марина, покритка; п. Скворців — Трохим, дід; п. Собко, Марко; п. Ластівка — Христина, вдова й п. Ардашева — Палажка, дочка її, Маркова жінка.

Частину третю склали декламації і співи хору. Декламували п. Ластівка, Толя Ардашів, Віра Безсонова, Катря Прус і Зоя Дірина, Галя Бугакова, Жєня Стецюренко та С. Кость-Костенько. Хор під орудою диригента І. Білецького в пій частині виконав «Вітер, в гаї пагінає», сл. Т. Шевченка, муз. Лисєнка, «Зійшов місяць» — на смерть Шевченка, «Гей, Україна над усе» — слова Цурковського, муз. Ярославєнка і «За Україну» сл. Вороного, муз. Ярославєнка.

Загальне вражіння від академії — добре, хоч можна б зробити по адресі і впорядчиків і виконавців кілька зауважень, чисто технічного характеру. Диригентові ж струнної оркестри п. Є. Працаєві впрост соромно, що так улегковажив урочистість і повагу моменту і в антракті заграв московські нікому непотрібні «бублички».

Вражали пустою місця першого ряду призначені для генералів Єрошевича, Базилєвського і Вовка. Решта місць великого станицьного театру, всі проходи й вільні куточки виповнені були по самі береги як станицьниками, так і мешкацями Каліша і окрєжних сєл, яким не стали на перешкодї ні кілометри, ні віддаль від станиці, ні страшне болото лємощєних доріг.

М. Г.

— Загальні збори членів Відділу УЦК в Щєпїорно. — 23 сїчня б. р. відбулися в Щєпїорні загальні збори членів місцевого відділу УЦК. Головою зборів було обрано п. Р. Гусаря, секретарем — п. С. Докача. Перед відкриттям зборів, на пропозицію Голови Управи, присутні вшанували вставаньям світлу пам'ять Головного Отамана С. Петлюри. Голова Управи відділу п. Проценко, яко делегат на 2-ий делегатський з'їзд україн-

ської політичної еміграції у Польщі, досить докладно поінформував присутніх про перебіг з'їзду. Він же зложив перед зборами досить широке справоздання з діяльності Управи відділу за минулий 1928 рік. Заступник Голови відділу п. Дижий в коротких рисах торкнувся культурно-освітньої праці відділу, а скарбник п. Г. Сухій зложив грошеве справоздання. З докладом від ревізійної комісії виступив п. Зав'ялів, підкреслюючи вірне ведення справи скарбником відділу і досить інтенсивну і віддану справі діяльність цілої Управи.

До нової Управи відділу обрано — п. Проценка — головою п. Р. Гусаря — заступником, п. Дижого — скарбником і п. Б. Єфремова — секретарем.

Торкуючися загальною праці відділу, слід підкреслити, що в минулому році при світлиці відділу функціонувала пив'ярня. Світлиця відділу була відкрита для членів щоденно, а бібліотека два рази на тиждень. Читальня при світлиці мала багато часописів українських і польських. Бібліотека в минулому році наповнилася досить значною кількістю нових книжок. До диспозиції членів відділу була також мандрівна бібліотека «Просвіти». В біжучих справах на зборах ухвалено приступити до організації кооперативи і до більш енергійного стягнення національного податку з членів відділу. Новій Управі відділу в її далеко нелегкій праці в наших еміграційних умовах — щастя Боже!

— Загальні збори Білостоцької колонії укр. політичної еміграції відбулися 13 січня с. р. Збори відкрив уповноважений Білостоцької колонії п. Богдан. Головою зборів було вибрано п. Гнойового, а секретарем — п. Ковалевського. Уповноважений колонії п. Богдан зложив справоздання з своєї діяльності за минулий рік. Член фінансово-господарчої комісії п. Макаревич зложив касовий звіт і інформації про перебіг 2-го делегатського з'їзду української політичної еміграції в Польщі.

ОГОЛОШЕННЯ КОНКУРСУ

Краківська Філія Товариства Інженерів та Техників Українців-емігрантів в Польщі цим оголошує Конкурс на стипендію ім. Гол. Отам. С. В. Петлюри.

Стипендія є розміри сто двадцять (120) зот. пол. місячно з початком шкільного 1929-30 року має бути уділена студентові металургічного відділу Краківської Гірничої Академії.

Умови:

1) Українець.

2) Закінчена середня освіта. Треба представити свідоцтво зрілості (згідно завірену нотаріальну копію) на право вступу до Гірничої Академії.

3) Життєпис з зазначенням матеріального стану.

Останній термін впливу прохаль 20 Травня 1929 року.

Прохання належить надсилати по адресі: С. Суходол. Краків, вул. Смоленська № 7.

Управа Філії Товариства Інженерів та Техників Українців-емігрантів в Польщі.

— Пошукують. — Хто знає Степана Галайденка, або його долю після 1925 року, просить повідомити по адресі: Л. Галайденко, Гостинець, 38, Варшава. Польща.

В Чехії.

— Комітет допомоги голодним Українцям утворений в Празі на початку січня б. р. з ініціативи Укр. Академічного Комітету, розвиває свою діяльність в слідуючому напрямі. Бюро Комітету надрукувало відозву до українського громадянства і на підставі її переводить тепер щомісячно добровільне оподаткування української еміграції по слідуючих інституціях: Укр. Педагогічний Інститут, Укр. Господарська Академія, Укр. Університет і Укр. Гімназія. Далі Бюро Комітету зробило заходи перед Чеським Червоним Хрестом, щоб Хрест взяв під свою опіку пересилку харчових посилок на Україну. Бюро вмістило відозви до україн-

ської і почасти до чеської преси про голод на Україні і, як наслідок цих відозв, вже і чеське громадянство починає присилати на конто Бюра (89.815) перші жертви. Нині Бюро приступає до переведення справи висилки посилок на приватні адреси на Україну і просить всіх жертводавців подавати до Бюра адреси відомих їм людей, що голодують на Україні.

В зв'язку з зацікавленням, викликаним допомогою акцією голодним на Україні, випущено в Празі брошуру про «Голод на Україні». Всі дані про розміри голоду взято в брошюрі з большевицької преси, і тому брошура, говорячи тільки фактами, має для нас особливий інтерес.

Причиною голоду на Україні автор брошури, крім великих морозів без снігу і посух минулого року, вважає ту систему большевицького господарювання, що панує на Україні, при якій ніхто не може зібрати запасів. В 1928 р. на неврожайній Україні держава збрала хліба на 32,8% більше, як в попередньому році. А проте самі большевики констатували, що в 76 неврожайних районах України голодує 732.000 селянських господарств (себ-то понад 3 мільйони душ).

Совітська влада мала на увазі організувати допомогу голодній людині з 1. X. 1928. Але на жаль і через два місяці (кінець листопаду) ця допомога навіть дітям, все ще тільки передбачається. До того ж Московський уряд асигновані на допомогу голодним 62 мільйонів карбованців значно зменшив, бо, як каже всеукраїнський староста Петровський, «Україна хоч і має 30 мільйонів населення і своїм багатством дорівнює Франції, але бюджет її подібний до бюджету Московської губерніяльної ради». Українське село полишено на призволяще. Скот продається, і ціна на нього значно упала. Але купити хліба на отримані від продажу скоту гроші селянин не може без перспективи пасти в число «спекулянтів». До того ж хліб приходить купувати не по твердим

цінам, бо по постанові комісарів «неорганізована людина, до якої належить селянство, має купувати хліб на вільному ринку», де ціни на хліб сягають страшні. За давніх часів Україна вивозила за кордон 340 мільйонів пудів хліба, а тепер нічого та ще й сама не має досить. В наслідок постійного ограбування України селянство на 1/10 зменшило посівну площу і тепер голодне, різке й продає свою худобу. Як наслідок голоду, по Україні шириться черевний тиф. Руїнізація України йде прискореним темпом. Перспективи на будучину дуже сумні, бо виснажене голодом селянство не має чим засіяти і не має чим орати і без спеціальної годівлі на провесні коні і воли не зможуть робити. З 148 тисяч тон зерна, потрібного для засіву, маєтсь всього 20 тисяч тон. Влада свідомо замовчує голод, щоб світ не знав, яка трагедія поневоленого народу відбувається на українській землі.

В цих обставинах українці за кордоном повинні всіх сил ужити, щоб допомогти голодним на Україні і поінформувати весь світ про те, що діється на Україні під владою північного окупанта, — так закінчує автор свою брошуру, випущену ним так вчасно для інформації українського громадянства.

N.

— Свято Шевченка в Подєбрдах. — 4 квітня б. р. в залі Обчальської Заложки відбувся концерт, що його улаштувала Українська Господарська Академія, Академічна Громада і Громада Студентів в пам'ять 68 роковин із дня смерті Т. Шевченка. Др. Задіна, місцевий чеський адвокат, виголосив коротенький реферат в чеській мові про життя й творчість Шевченка. Хор під керівництвом пані Росіневич-Щуровської виконав «Заповіт», «Було колись», «Сон», «Гандзя». Студент Дельвіг виконав на скрипці «Романс» Сведсена, а пані Д'яченкова відспівала декілька сольових пісень. Крім того виступив квіртет — Дельвіг, Гавлюк, Савіцький і доц. Чернявський. Надзвичайно здивував і

захопив публіку своїм умілим декламванням віршу маленькій синок студ. Дунічевського, що декламував «Гамалію».

— Святкування ювілею М. Левитського спільно улаштували 29 березня б. р. Товариство Українських кооперативів і товариство Українських Агрономів. Доцент В. Домашицький і лектор В. Сапілький зачитали реферати про життя і діяльність «Артільного батька». В рефератах підкреслено було значіння діяльності М. В. для поширення ідей кооперації. Крім того присутні на зборах ділилися спогадами про М. В., цього гарячого кооператора пропагандиста.

— Свято технологів УГА відбулося 6 квітня. На врочистій академії були видані технологічні відзнаки тим студентам, що здали 1-ий державний іспит. Професор Вікул, декан інженерного факультету, що заслунав відсутнього почесного голову Академії академіка Горбачевського, сказав де-нільки слів з приводу значіння свята і значіння фахової корпораційної єдності, що символізується в пошєнню відзнаки. Інженер кандидат Кукушин в імені студентів теж підкреслив символічне значіння відзнаки. Після того асистент інж. В. Кучеренко зачитав доклад на тему «Будова органічних з'єдн. в освітленню електронної теорії» і на цьому урочиста частина закінчилася. А в вечері відбулася вечірка з концертним відділом і танцями.

— З життя української еміграції в Польщі. 11 березня с. р. в клубі педагогічного персоналу при Укр. Госп. Академії відбувся диспут на тему «Культурні завдання української еміграції». Докладчик проф. Мартос виславив тези, які в головному зводилися до намічення тих завдань, що лежать на українській еміграції, і тих шляхів, якими ці завдання можуть бути здійснені. Ці завдання — піднесення загально-інтелектуального рівня мас на еміграції, наукова і науко-

во-популярна література, інформаційна праця серед європейського суспільства, зв'язок з українським громадянством на Волині і в Галичині, розроблення проєктів відбудови господарського і культурного життя на Україні, всебічне студіювання життя європейських країн, де перебуває еміграція. В дискусіях, що розвинулися після виставлення і обґрунтування тез, брали участь — проф. Косюра, інж. Прохода, лект. Безпалко, п. Вигнашський, пані Нестеренкова. Зокрема інж. Прохода підкреслив необхідність поставити культурну працю в зв'язок з моральними засадами, а п. Безпалко вказував на негативні риси українського національного характеру — відсутність свідомости національного «я» — і на необхідність з цими рисами боротися. Дискусії пройшли дуже жваво і викликали загальне зацікавлення. Під час диспуту було переведено збірку добровільних датків на фонд для організації Пресового Бюро «Українська Культура». Завданням цього Бюро було б інформувати своє і чуже громадянство про культурну працю української еміграції.

Б Бельгії.

— «Le Palais Mondial» спільно з Укр. Громадою влаштував укр. відділ, в якому виставлені всілякі матеріали, що стосуються України. Українці міста Брюсселя були б надзвичайно вдячні, коли б їм було надіслано якісь образки чи діаграми, що висвітлювали б життя і змагання українського народу. Надсилати по адреси: Dr. Andriewsky 18 Rue de la Vallée. Bruxelles, Belgique.

В Швейцарії.

— Шевченківське свято в Женеві — Цього року і Женевська колонія українців не залишилася позаду з ушануванням дорогої річнниці для кожного українця — національного свята уродження і смерті Т. Г. Шевченка.

Український Клуб узяв на себе ініціативу і кошти видавків та запросив у неділю 10 березня до Православної Церкви усіх земляків, а також і всіх співчуваючих, на панахиду по бл. пам'яті Тарасі і всіх громадян, що впали в боротьбі за незалежність України. Відповідні оголошення напередодні вмістили місцеві женевські газети: «Журналь де Женев» і «Трібюн де Женев». Панахида відбулася несподівано для багатьох дуже урочисто і в присутності коло тридцяти осіб. Усі стояли з запаленими свічками, на жаль хор не мав змоги залишитися. Отець Сергій Орлов, протопресвітер російських церков за кордоном, виголосив чуле слово, в котрім зазначив колючість для кожного народа шанувати своїх національних героїв і підкреслив, що справжній Інтернаціонал не там, де дзвонять усі справедливі вияви національного гнітю окремих народів, як у англіканських слуг на далекій Батьківщині, а в розумній плечакшю особистостей кожного народа і в стремчінню до правдивої братерської згоди і порозумінню, особливо перед спільним для всіх християн ворогом. Голова Клубу потім дякував о. настоятелю від імени усіх українців.

Через тиждень Клуб урядив в салонах готелю «Мірабо» урочисте засідання в пам'яті Велико-го Кобзаря. Зійшлося 17 осіб по запрошенню Ради Старшин. Поміж ними п. Шавішвілі, уповноважений національного грузинського уряду за кордоном, а також п. М. Шумицький, голова українських емігрантів в Парижі, що на той час був проїздом в Женеві. Де-хто з громадян не міг завітати, бо був хворий на грип, що трохи лютував і в Швейцарії. Загалом вечірка відбулася дуже добре і приємно. Натурально не бракувало і традиційного портета Шевченка, декорованого рушниками, квітами і прапорами: українським, швайцарським і жедевським. Дочері портрет поета, колишня власність М. Драгоманова, перейшла до Клуба в спадщину. На жаль хвороба перешкодила двом з запрошених артистів—пані Цореллі

і пану Зенден виконати свої точки: спів на італійській мові поезій Шевченка і гра на піано. Отже музикальна частина була репрезентована гуртовим співом Заповіту та співами п. Русьака і п. Мартилюка з творчости Шевченка. Після привітання на франц. мові п. Голови, був виголошений дуже цікавий і оригінальний відчит п. Евгена Бачинського про Шевченка, як пророка. Пан Михайло Еремів виголосив жваву промову про Шевченка, як борця за національні права. Потім, як усі присутні розписалися на протоколі зібрання, зложеного Головою на французькій мові, був сервований чай. Забув ще сказати, що пані Гедан, францужанка, відчитала прекрасну зложеної життєпис Пюга на фр. мові, котрий, на пропозицію п. Миколи Ге, рішєно конче надрукувати в якось з літературних видав Швейцарії. Після цієї вечірки до Клубу вписалося трьох нових членів і навіть вирінає думка переорганізувати наш Клуб в товариство Швайцарсько-Українське.

Отак святкували женевські українці великі роковини і як на наші малі сили та засоби, дай Боже, щоб і по всіх наших колоніях так минали ці свята.

К а н о б д і є ц ь.

В Югославії.

— Д е н е ж н и й. (некролог). Тільки тепер настпіли відомості від Товариства Вояків Українців імени Гетьманя Петра Дорошенка у Великому Бечкереку в Югославії про українського дяча, що працював в Югославії і помер там в минулому році. Родився бебіжчик 21 листопаду 1887 року в с. Чернігівка Бердянського пов. на Таврії, був державним урядовцем, брав участь в мійському житті, як виборний гласний мійської ради, і був есергійним провідником мійської кооперації. Після революції 1917 року віддається він давнішній своїй мрії, зачав організовувати в Мелітопольському повіті, де тільки була можливість,

«Просвіти» та гуртки. Тут на еміґрації ввесь час проводив українську ідею і де тільки міг гуртував свідомих національно українців, щоб провадити національну роботу. При співучасті деяких українців організував в Бєсчереці спершу гурток з невеликою бібліотекою, потім Т-во воляків Українців. Це була чесна, щира і ідейна людина, котра увесь час мріяла про здійснення нашої спільної мети, про визволення нашої батьківщини, про боротьбу за незалежність під проводом уряду УНР. Помер він 31 жовтня 1928 року в м. Великім Бечкерезі від туберкульоза, помер несподівано для всіх, вмер на чужині, не діждавшись того світлого моменту, якого так очікував.

Хай буде чужа земля йому пером!

— Українське Т-во «Просвіта» в Білгороді 2 березня с. р. вступило перед сербською широкою публікою вперше із серйозною виставою «Невольника» і тим дало нагоду чужинцям переконалися, що українці, як і гарді, стоять на високому ступені своєї культури. Вистава сама по собі випала гарно над усі сподівання. Декорації були добре зроблені і гідні сербської столиці. Коваль грав знаменито, а Ярина так захопилася своїм ролям, що сама плакала. Степан в деяких моментах не вловлював гармонії рухів і диkcії, але це перейшло непомітно, так що милозвучний акорд гри перейшов від початку до кінця вистави. Найбільшу увагу публіки звернули на себе дії IV і V. Кожна пісня викликала бурю оглєсків. Дума сліпого Степана, відспівана з чуттям прекрасним баритоном, зустріч з Яриною і кінцева молитва, відспівана дуже гарно — викликали сльози у присутніх.

Товариш міністра внутрішніх справ п. Жика Лазич вітав голову «Просвіти» п. І. Будза за успіх, та заявив, що мав нагоду переконалися оскільки серби близькі українцям. Між гостями було багато урядовців м-ва освіти, директорів і професорів білгородських гімна-

зій, вищих офіцерів і польський посол Бабіньський. Саля була повна. Українське Т-во «Просвіта» сповнило цим велике культурне і пропаґандистичне завдання.

— Загальні збори Укр. Т-ва «Просвіта» у Білгороді відбулося 3 березня. Збори відкрив голова п. Іван Будза і здав звіт роботи Т-ва за минулий рік та про просвітню діяльність (12 відчитів), пропаґанду й працю театральнo-хорової секції.

Несподіваний успіх «Невольника» найкраще доводить те, що українці в Білгороді перейшли на ширший терен праці і пропаґанди, з якою стали вже рахуватися і тутешні росіяне-емігранти, бо духова прихильність сербів стала вже повертатися в бік українців.

Секретарський і бібліотечарський звіт відчитав п. Федір Сивак, шкодяючи, що книжок в бібліотеці мало, і радить звернутися до всіх просвіти їх організацій в краю та в Америці та й до приватних людей про присилку книжок. Скарбник п. Іван Школьник жаліється, що каса порожня, так що цілий рік можна було заплатити лише за помешкання для «Просвіти», а не було змоги ані купити книжок, ані посилати передплату за газети. Члени «Просвіти» здебільшого бідні і не платили членських вкладок. Т-во рішилося на виставу тільки завдяки матеріальній підмозі деяких ідейних і заможніших членів. п. Володимир Вільковський, яко голова ревізійної комісії, здав коротенький звіт про взірцеве ведення книжок та рахунків і просив уділити абсолюторій одходячій управі.

До нового складу Управи Т-ва увійшли: п. п. Іван Будза, голова, Евзевій Черський, заступник, Є. Манґлер, техн. помічник по справам театральним, Володимир Вільковський, секретарь, Ф. Скуратовський, скарбник, Н. Федота, бібліотечарь, і запасові члени п. п. Ф. Сивак, Н. Крипак та Борис-полец. До ревізійної комісії увійшли п. п. Павло Щура, І. Щербак і І. Школьник.

Треба побажати новій Управі

озвинути, як можна більше, працю Т-ва.

— С м е д е р е в о. — Амагаторський гурток Смедеревської Української Громади влаштував виставу «Невольник». Вистава пройшла з великим успіхом. Виступи артистів-аматорів були бездоганні і могли е доволити навіть найбільше вибагливих знавців-мельоматів.

Перш усього вдатний вибір сюжету з українського народнього репертуару, а далі гарне вишкодження й дисциплінування наших молодих артистів - аматорів, що треба признати заслугою справжнього артиста - режисера І. Д. Коробко, який з великою посвятою, в дуже тяжких обставинах, віддався своїй улюбленій праці. Зацікавлення виставою вже напередодні було надзвичайне, бо заздалегідь квитки були розпродані, а в день вистави багато публіки не мало змоги потрапити на виставу, і поверталось додому, бо помешкання, де відбувалася вистава, могло вмістити лише до 400 чол. Вистава залишила дуже добре враження, не лише на своїх, але і на місцевих мешканців-сербів. Вплив був величезний. Серби, навіть не знаючи мови, але ознайомлені, з добре написаного лібретто, зі змістом «Невольника», який нагадував їм, їх власне минуле — турецьку неволю, були захоплені і грою, на сцені чути було нераз плач, а після вистави лунало «кільки лепо, кільки лепо» (як гарно, як гарно).

На бажання публіки виставу прийшлося повторити на другий день з таким же успіхом, як і на передодні.

Гурток готує зараз до вистави «Хмара» Суходольського.

Вітаючи добрий почин молодого гуртка, треба побажати їм такогож успіху й надалі.

Ф. Б.

В Китаю.

— Фільма Тарас Шевченка в Харбині. — Фільма

Т. Г. Шевченко в м. Харбині зробила багацько послуги до розворушення в українців національного почуття. Не дивлячись на те, що багацько з фільми було вирізано, вона взагалі робила добре враження на глядачів і може завдяки тому, що багацько було вирізано, робила враження чисто української національної продукції.

Фільма йшла спочатку в чотириох самих кращих кіно м. Харбина, а далі пішла в шости з восьми кіно Харбина. Шла фільма на протязі одного тижня. Далі фільма пішла по кіно всієї залізниці. Відвідало, як видно по тому, скільки вона йшла, сила народу. Особливо було помітно силу українців. Хинці, москалі і інші національності мали змогу познайомитись з життям і працею нашого славного могутнього співця і пробудника української нації.

Написи до картини були в хинській і російській мовах, багато з творів Шевченка було й по українськи, особливо в першій серії.

Дивилися і а фільму з великим захопленням, особливо українці. Тут було видно в багатьох сльози на очах і радість, що вони бачать своє рідне й думками переносились в свій рідний край, що такий дорогий кожному українцеві. Гордились тим, що вперше бачать в кіно свою картину. Було чути репліки з боку москалів — «это прямо стыд для нас русских, здесь ведется против нас русских бешеная агитация и почему ее не закроют» — і тому подібне.

Скрізь, в вагонах трамвая, залізниці і по хатах можна було чути лайку українців і москалів. Українці щиро боромили без огляду на свої політичні переконання своє рідне. З цього видно, що ще живе український дух в грудях кожного українця й не далеко той час, коли ми вийдемо переможцями в боротьбі за свою державу.

— Т-во «Просвіта» в Харбині. — 30 грудня 1928 року при ХСМЛ в м. Харбині

заснувалось Т-во «Просвіта». За короткий час свого існування т-во зробило вже чималу роботу. Улаштовувало свято в день 60-х роковин «Просвіти» у Львові. Улаштовувало академію в день самостійности і соборности України 22 січня, а також вечір пам'яті нашого кобзаря 10 березня. Всі свята проходили досить добре при бадьорому настрої присутніх. В дальнішому т-во має на меті продовжувати свою роботу в такому напрямі. Коли найде кошти, має вислати свого представника на Освітній Конгрес до Львова, в крайнім разі видасть книжку з життя українців на Далекому Сході й вишле до Освітнього Конгресу.

— **З а с в о ю н а ц і о н а л ь н і с т ь.** — По всьому світу нам доводиться боротись іа чужині щоби в наших документах нас записували українцями. Не минає ця боротьба українців в Китаю. От же українці в Китаю боряться також за це. Українців тут автоматично записали — руськими, — але українці боряться з цим. При переміні документів подають заяву про зміну національности на українську. Посідку про приналежність до української нації видає українська церква. Хоч не охоче, але всеж таки, змінюють національність з руського на українця.

— **Х о р о п е р и** зібрання Хинської залізниці в Харбині крім інших пластинок наспівав українську пісню «Закувала та сива зозуля». Зараз пластинка є вже виготовлена й продається домом Чурих і Ко. Пластинка розходиться жваво.

— **У к р а ї н с ь к и й г о р о д о к** в Харбині. — Група громадян українців в числі 150 семейств організувала громаду під назвою «Український Городок». Подала прохання до місцевої влади, щоб їм одвели пригородок біля Харбина на 150 учасків для застройки місця під назвою «Український Городок». Обов'язки для члена цієї громади: 1) бути членом каси

взаємодопомоги, 2) внести 10 дол. на будівлю української Автокефальної церкви; 3) внести 10 долярів на будівлю української школи. Громада має віру, що місцева влада не одмовить в проханню.

— **Х а р б и н с ь к а р а д і о - с т а н ц і я** до послуг українців. — Харбинська радіостанція яка працює на хвилі 445 з 6,30 до 12 год. ночі, крім інформацій на китайській, англійській, японській і москвській мовах влаштовує концерти. На концертах виступають українці, як хором такі соло. Завідуючий станцією є українець Горбатенко й багато пластинок передається українських. В день свята Т. Шевченка мала бути передана інформація про життя Шевченка і вистава в ХСМЛ, але на превеликий жаль станція в цей день не працювала із-за зіпсування лампи.

— **С в я т а Т. Ш е в ч е н к а** в Китаю. — Крім свята в ХСМЛ в Харбині було влаштовано ще три вечора пам'яті Кобзаря в робітничих районах. Також були влаштовані вечори по всіх більших станціях залізниці. Вечори пройшли добре в національному дусі при великій кількості людей. Вечори здебільшого одчинялись заповітом і кінчались — Ще не вмерла Україна.

П. Зелений.

В Бразилії.

— **З ж и г т я** укр. емігрантів. — Приїхали ми до Бразилії і перш за все, звичайно, почали шукати працю. Праця зразу знайшлася для всіх. Я персонально її не шукав, а зразу ж почав розпитуватися про землю і про те, що дає праця на автомобілях. Після багатьох пошукувань нарешті знайшов підходящий кланець землі, і зробив контракт. Земля в 10 кілометрах від Ман-Паоло і в 3 кілом. від залізниці, 12.000 кв. метрів по доляру за метр. Польова земля тут значно дешевша, міря-

ється вона на місцеву міру «алькейр» (2,5 десятя.) по ціні за алькейр від 300 мільрейсів. Так от купив землю і збудував хату на 4 кімнати, поставив гараж, завів город. Маю ананаси в городі. Згодом купив подержане авто, переробив його на каміон. Після приїзду п. К. купили ще один каміон Форда на 40 сил, але на наше нещастя пішли такі дощі, що по тутешнім дорогам не проїхати не проїти. А заробіток тут на автах дуже добрий, до 400 фр. на душу в день. Роботи скільки завгодно. Як настає погода, будемо їздити з Сан-Паоло до Ріо-де-Жанейро — 540 кіло. Праця звичайного робітника оглячується ріжно: чорнороби до 1 мільрейса на годину, фехівці — до 3-х мільрейсів на годину і більше. Н. працює зараз у Форда по 2 з пол. мільрейса на годину — на франки це дає 7 фр. 50 сан. Взагалі тут вільно: нікому не потрібні ні твої карт-д'ідантите, ні твої метрики, ні твої атестати; умієш щось робити, держать і платять, не вмієш — показують на двері. Займаєшся маєш право чим завгодно, переїздити — куди завгодно. Купувати все можна в кредит. Купивши каміон за 10 тисяч ввели: ми лише 2 з пол. тисячі, землю купили в розстрочку на 6 років. Є багато можливостей при найменшому знанню мови улаштуватися якимось агентом, перекладчиком, шефом. Але набути землю тут найлегше. Головні зайняття країни: кава, бавовна, риж, квасоля, кукурудза. Наші галичане, яких тут є чимало, головним чином, господарюють. Ціни на їстівне тут такі: хліб — 800-900 рейсів кіло, м'ясо від 1 мільрейса кіло, півтора кіла смальця — 6 мільрейсів, 1 кіло свин. сала — 3 з пол. мільрейса, фрукти майже дарма.

Звичай тут цікаві. Напр., як не поплещеш в долоні перед дверима чи в селі перед ворітьми, то не маєш права увійти в хату чи в двір. Як увійдеш, мовчки, то рахуєшся злодієм, і тебе мають повне право застрілити.

Я. Водяний. — «Холодний Яр». Исторична драма на 4 дії. З часів визвольних змагань на Україні в 1921 р. Тернопіль-Львів. Вид. накладом Укр. Книгарні й Антикварні у Львові. 1928.

Великі події української визвольної боротьби мусять викликати багату літературу. Ідейне напруження завжди шукає собі і ходу. Коли і має такого виходу в творчості державно-політичній, енергія творення реалізується в письменстві. Але далеко не завжди дано відкликатися на події сучасникам; їхнє перо часто ще нагадує ту рушницю, якою вони билися. Вони не пишуть, а стріляють. Вони суб'єктивні, вони просто агітаційні.

Оцим найбільше страждає і драма Я. Водяного, яка справляє добре враження своєю патріотичністю, яка досить реально передає події й почуття, але яка не викликає перспектив і не дає важливого об'єктивного результату суб'єктивних переживань. Через це «Холодний Яр» є ніякою драмою, лише досить сьматичною картиною, яка драму нагадує лише формально. Мало намалювати драматичні обставини і сказати, що це драма. Треба ще й внутрішні довести, що це іменно драма. Ремесство Шекспіра не дуже легке, як то здається з першого погляду. Розуміється Шекспір теж пробував. Оскільки це не спростовано, лишається втіха і авторові і читачам.

I. S.

«*Quinze ans d'histoire balkanique*» (1904-1918). Colonel Lamouche, Consul général honoraire de Bulgarie, ancien membre de la Section Française de la Mission Internationale de Reorganisation de la Gendarmerie Ottomane. Ed. Payot. Paris. 1928.

Книжка полк. Лямуша, який дуже прихильно ставиться до питання українського і розуміє його так само добре, як розуміє і долю Болгарії, написана з очевидною

метою при вернути політичну опінію французького громадянства на користь Болгарії і оправдати її поведінку перед і під час великої війни. Не знати, чи властиво авторові виконати це завдання, але вона бере своєю об'єктивністю.

Але опріч того, ця книжка для тих, хто цікавиться т. зв. «східними питаннями», а зокрема питаннями Балканів і співвідношень на них, є дуже інтересним вкладом в розуміння всіх складних процесів, що там відбувалися. Невідрадна доля Македонії, заінтересованість сумежних з нею націй, відношень великих держав — прекрасно передано і живо написано. Заплутана історія Балканів, а зокрема македонського питання, яке й сьогодні не являється вирішеним, робиться доступнішою для розуміння після книжки полк. Лямуша. І в даному випадку, її слід рекомендувати, як добрий підручник диалогічної історії що-до Балканів за той період, про який пише автор, себто з 1903 року по 1918 рік (від Мюрцегського трактату аж до трактату в Нейі).

Вона обіймає такі розліли: 1) Македонське питання, 2) Младотурецька революція, 3) Перша балканська війна, 4) Друга балканська війна, 5) Поділ європейської Туреччини, 6) Європейська війна, 7) Договір в Нейі.

Написага книжка доступно, читається легко і з великим інтересом.

М. К.

Листи до редакції

Високоповажаний Папе Редакторе

В процесі громадської боротьби по-між двома українськими (емігрантськими) угрупованнями інженер О. П. Морозовський надіслав мені, по пошті, відвертий (себ-то призначений для розповсюдження) лист, датований 15. II. 6. р., в якому, в цілковито непристойній формі, робить мені різні закиди, що безчестять мое добре ім'я.

Копії з цього листа надіслані п. Морозовським де-кому з най-

видатніших громадян: українсько-го походження.

Розцінюючи усі закиди п. Морозовського, як несправедливі або як безпідставні, я запропонував йому 18. II. 6. р. через двох моїх відпоручників доводити свої твердження перед обраним на Делегатському з'їзді української політичної еміграції у Варшаві (в грудні 1928 р.) Громадським Судом при Головній Управі товариства «Український Центральний Комітет», якому, згідно з параграфом 2-м відповідного статуту, підлягають також і гонорові справи.

Але п. Морозовський в і д м о в и в с я від моєї пропозиції (в листовій формі), що і було занесено моїми відпоручниками до списаного ними «протоколу», засвідчена копія з якого долучається до цього мого листа — до Вашої, папе редакторе, розпорядимости.

Не знаючи докладно з якими цілями, та в яких напрямках буде використаний п. Морозовським його «відвертий лист», я не маю иншого засобу для правдивого висвітлення фактичного перелігу цієї справи перед усіма громадянами українського походження, як тільки просити Вас, папе редакторе, не відмовити у розміщенню цього мого листа на сторінках вашого часопису.

Прошу Вас, папе редакторе, прийняти запевення в моїй правдивій до Вас пошані та ширій відданості.

12 березня 1929 р. м. Тарнів.

Микола Юнаків.

До Хвальної Редакції «Тризуба».

Згідно з постановою Ген. Ради з дня 8 квітня ц. р. прохаємо Хвальну Редакцію не відмовити умістити в хроніці наступне:

В 1925 р. Ген. Рада Союзу Укр. Емігр. Організації у Франції, йдучи на зустріч пропозиції п. Ф. Луговецького з Берліну забрати у нього в дар для бібліотеки Союзу належні йому книги, вислала йому на транспортні видатки пезу суму грошей; ьє диглячись на численні нагядуваня (останьє

через Т-во Допомоги емігрантам в Берліні) п. Луговенко не дав і по сей час ні відповіді, ні книжок. Отже кваліфікуючи таке поводження п. Ф. Луговенка що най-

менше неморальним, Ген. Рада доводить про це до відома цілої української еміграції.

З правивою пошаною
Секретарь Ген. Ради (—)

Од Редакції.

Випускаємо це число подвійним. Наступне виїде 28 квітня.

Зміст

Париж, неділя, 14 квітня 1929 року — ст. 1. — В дель 50-трліття — ст. 2. — С. т. С і р о п о л к о. Що читає робітник у Винницькій окрузі — ст. 7. — В. С. З ж и т т я й п о л і т и к и — ст. 10. — В. В а л е к ч и н. Маленькі фельетони — ст. 14. — І. Л и п о в е ц ь к и й. Перші збори Ради Укр. Центр. Комітету в Польщі — ст. 15. — М. С а д о в с ь к и й. Інавгурація проф. Василя Бідова — ст. 17. — В Персії — ст. 19. — Лист із Ставропільщини — ст. 20. — O b s e r v a t o r. З міжнароднього життя — ст. 20. — З преси — ст. 24. — З широкого світа — ст. 27. — Х р о н і к а. З Великої України — ст. 30. — З укр. життя — ст. 32. — Газети і звістки — ст. 33. — З життя укр. еміграції: У Франції — ст. 34. — В Польщі — ст. 35. — В Чехії — ст. 37. — В Бельгії — ст. 39. — В Швейцарії — ст. 39. — В Югославії — ст. 40. — В Китаю — ст. 42. — В Бразилії — ст. 43. — Б і б л і о г р а ф і я — ст. 44.

«Рідне військо»—Малюнки до витинання вийшли друком. Ціна—2 фр. Набувати в редакції «Тризуба»

БІБЛІОТЕКА ІМЕНИ С. ПЕТЛЮРИ

відкрита: в середу від 6-9 год., в суботу від 4-9 год. і в неділю від 1-5 год.

Випозичання книжок. Абонімент — 5 фр. місяшно. Висилка на провінцію коштом абонента.

Адреса: 11, Square de Port Royal (15, Rue de la Santé) 1-ий поверх — наліво.

Сполучення: métro Glacière або St. Jacques. Автобуси: U, U bis спиняються проти Rue Santé, AR (проти rue St. Jacques). Трамвай Nr 91. Недалеко проходять трамваї Nr. Nr. 47, 82, 83, 84, 85 (вставати на Avenue des Gobelins) та Nr. Nr. 8 й 86 (вставати на Observatoire).

Правила випозичання книг.

1. Книжки видаються лише під грошеву безпеку: одна книга — 25 фр. місяч., дві книги — 40 фр., три — 55 фр. і т. д.

П р и м і т к а: Раритети й рукописи не видаються, а за цінні книжки додаткова безпека залежно від книги.

2. Місячна абонементна платня 5 фр. за одну книгу. Абонементи на кілька доб, по 20 сант. за добу.

3. На провінцію книжки висилаються поштою рекомендованими пачками й повертаються таксамо коштом абонента. Гроші на пересилку висилаються наперед.

4. Книжки видаються на два тижні в Парижі й на три тижні на провінцію.

5. Нові книжки й журнали видаються в Парижі на сім день, а на провінцію — 10,

6. За передержання книг, в разі не буде заявлено про продовження, нараховується пеня по 10 сант. за день, а після місяця — по 20 сант. Після 6 тижнів книжка вважається втраченою. Пеня списується з безпеки або платиться готівкою. За нові книги й журнали пеня подвійна.

7. За кожне відсуття книги (порвана оправа, написи, вирвані листки, загублені малюнки і т. д.) абонент платить повну вартість книги, яка лишається всеж власністю бібліотеки.

8. Газети видаються як і книги, три числа газети рахується за одну книгу.

9. Безпека не взята шість місяців після скінчення абонементу лишається яко дар Бібліотеці.

10. Книги для науково-літературної праці для вчених і чужинців можуть видаватися без безпеки й даремно за рекомендацією члена Ради Б-ки.

Рада Бібліотеки.

Інструкція

Представникам т-ва «Бібліотеки імені С. Петлюри в Парижі».

1. Представник Т-ва є уповноваженою особою, яка чинить на основі формального доручення Ради Т-ва.

2. Найголовніше завдання представника — допомогти Раді Бібліотеки в збиранню книг, часописів, відозв, листівок, мап і всього того друкованого матеріалу, котрий може збагатити не лише Бібліотеку, яко таку, а і її архивний матеріал. Таким матеріалом є і приватні листи, коли б власники їх згодились передати їх на певних умовах..

3. Представник також подає відомості про більші збірки таких матеріалів по різних інституціях та у приватних осіб.

4. Він же веде з установами та приватними особами прелімінарні переговори про передачу таких матеріалів до Б-ки. В разі потреби ці переговори веде безпосереднє Рада Бібліотеки.

5. Представник в своїм місці дає інформації про Бібліотеку й веде агітацію про збільшення її.

6. Представник мусить завжди мати на оці інтереси Бібліотеки й Музею, прихильючи організації та окремим особі до грошових пожертв, та збирати й пересилати такі пожертви до Парижу.

7. Він збирає у себе книжки й всі матеріали та пересилає їх до Парижу. На вимогу жертводавців, він видає розписки г прийнятті матеріалів, зазначаючи від кого, коли й що саме передано. Розписки видаються в книги, залишаючи в ній копію. Б-ка в свою чергу буде повідомляти жертводавців про одержання від них матеріалів.

8. Всі видатки на пересилку, пакування й добування матеріалів оплачує Б-ка. В разі потреби гроші висилаються авансом.

9. Представник збирає відомості про видавців, видавництва та про осіб і установи, що працюють на культурно-освітньому полі.

10. Також бажано мати відомості про всі організації иншого характеру, з поданням адреси та президії.

11. Крім збирання матеріалів бібліотечно-архівного значіння, представник мусить збирати й речі чисто музейного значіння, і в першу чергу ті, що торкаються особи блаженної пам'яті Головного Отамана Симона Петлюри.

Рада Бібліотеки.

ВІД УКРАЇНСЬКОГО ВИСОКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО
ІНСТИТУТУ ІМ. М. ДРАГОМАНОВА В ПРАЗІ.*

Не маючи змоги висловити подяки кожному з окрема тим численним інституціям, організаціям та окремим особам, що надіслали свої ласкаві привітання з нагоди Свята 5-літнього ювілею Українського Педагогічного Інституту ім. М. Драгоманова в Празі, Ректорат Інституту цим шляхом висловлює зазначеним інституціям, організаціям і окремим особам в імені Інституту найсердечнішу подяку за щирі привітання й ті гаскаві побажання, що були звернуті до нашої Школи в урочистий день її ювілейного Свята 30. січня ц. р.

Ректорат Інституту

19. лютого 1929 р.

Генеральна Рада Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції доводить до відома членів Союзу, що на своєму засіданні 15-го квітня ц. р. вона встановила термін чергового з'їзду Союзу 25-26-го травня ц. р. З'їзд відбудеться в м. Парижі. Програм з'їзду та адреса помешкання, де відбудуватимуться засідання з'їзду, будуть оголошені в ближчому часі.

З часів визвольних змагань на Україні
вийшла з друку історична драма на 4 дії Я. Воляного

„ХОЛОДНИЙ ЯР“

коштує зл. 2.

Того ж автора «Право сваволі», драма на 4 дії з революційного життя. Коштує зл. — 1.50.

За попереднім висланням належитості плюс порто 0.20 зл.

Набувати у автора: Книгарня «Будучність» — ul. Ruska. Tarnopol. Pologne та в редакції «Тризуба» — 42, Rue Denfert Rochereau, Paris 5-e. France.

П о п р а в к а.

В ч. 14-15 «Тризуба» в хроніці на стор. 37 в замітці про свято Шевченка, влаштованим в Шалеті, упущено було таке речення: після слів «реферат короткий, але змістовний» — треба читати — «був виголошений п. Гречанівським». Так само в перечню виконавців в п'єсі «Невольник» випущено після «Оксана — п. Брильц», — треба додати «Недобигий — п. Сопільник, Опара — п. Безносок».

Редакція просить вибачення за ці упущення, зроблені без жадної злої волі.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris V.

Поштова адреса: «Le Trident» («Tryzoub»). Boîte post. № 15. Paris XIII.

Педагог — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко.

Le Gérant: M-me Perdrizet.